

KAZALO

	Stran
SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC	4
UVOD	5
1. METODOLOŠKI OKVIR	8
1.1 Predmet in cilj analize	8
1.2 Hipoteze	9
1.3 Pristop in uporabljene metode	9
1.4 Opredelitev temeljnih pojmov	10
»Novi« NATO (<i>North Atlantic Treaty Organisation</i> - Organizacija severnoatlantskega sporazuma)	
Standardizacija in interoperabilnost	
2. ŠIRITEV ZVEZE NATO	17
2.1 Razlogi za širitev	17
2.2 Severnoatlantski svet za sodelovanje (NACC - <i>North Atlantic Cooperation Council</i>)	17
2.3 Program Partnerstvo za mir (PfP - <i>Partnership for Peace</i>)	18
2.3.1 Češka v PfP	20
2.3.2 Madžarska v PfP	20
2.3.3 Poljska v PfP	21
2.4 Evroatlantski partnerski svet (EAPC - <i>Euro Atlantic Partnership Council</i>)	21
2.5 Kriteriji za vstop v zvezo NATO	22
2.6 Povabljene države	25

3. POSLEDICE ČLANSTVA V ZVEZI NATO	27
3.1 Splošne ugotovitve	27
3.2 Posledice članstva v zvezi NATO na najbolj markantnih področjih	28
<u>3.2.1 Finančne obveznosti</u>	28
3.2.1.1 Velikost obrambnega proračuna in letni prispevek v skupni proračun zveze NATO	28
3.2.1.1.1 Velikost Češkega obrambnega proračuna in letni prispevek v skupni proračun zveze NATO	29
3.2.1.1.2 Velikost Madžarskega obrambnega proračuna in letni prispevek v skupni proračun zveze NATO	31
3.2.1.1.3 Velikost Poljskega obrambnega proračuna in letni prispevek v skupni proračun zveze NATO	32
<u>3.2.2 Reorganizacija in modernizacija vojske ter doseganje interoperabilnosti</u>	34
3.2.2.1 Reorganizacija in modernizacija Češke vojske ter doseganje interoperabilnosti	34
3.2.2.2 Reorganizacija in modernizacija Madžarske vojske ter doseganje interoperabilnosti	36
3.2.2.3 Reorganizacija in modernizacija Poljske vojske ter doseganje interoperabilnosti	38
<u>3.2.3 Sodelovanje v organih zveze NATO</u>	40
3.2.3.1 Sodelovanje Češke v organih zveze NATO	40
3.2.3.2 Sodelovanje Madžarske v organih zveze NATO	41
3.2.3.3 Sodelovanje Poljske v organih zveze NATO	41
<u>3.2.4 Sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO</u>	42
3.2.4.1 Sodelovanje Češke v mednarodnih mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO	42
3.2.4.2 Sodelovanje Madžarske v mednarodnih mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO	43

3.2.4.3 Sodelovanje Poljske v mednarodnih mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO	44
<u>3.2.5 Civilno in vojaško izobraževanje za delo v zavezništvu</u>	45
3.2.5.1 Izobraževanje na Češkem	45
3.2.5.2 Izobraževanje na Madžarskem	46
3.2.5.3 Izobraževanje na Poljskem	46
<u>3.2.6 Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO</u>	47
3.2.6.1 Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO na Češkem	47
3.2.6.2 Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO na Madžarskem	50
3.2.6.3 Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO na Poljskem	52
4. PRIMERJAVA IZKUŠENJ TREH DRŽAV	55
5. NAUKI ZA REPUBLIKO SLOVENIJO	61
6. SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	66
LITERATURA	69

SEZNAM UPORABLJENIH KRATIC

AFOR	<i>Albanian force</i>
BDP	Bruto družbeni proizvod
DCI	<i>Defence Capabilities Initiative</i> (Pobuda za obrambne zmogljivosti)
DN	Društvo narodov
EAPC	<i>Euro Atlantic Partnership Council</i> (Evroatlantski partnerski svet)
FDV	Fakulteta za družbene vede
IFOR	<i>Implementation Force</i> (Sile za uresničitev)
KFOR	<i>Kosovo Force</i> (Sile za Kosovo)
NACC	<i>North Atlantic Cooperation Council</i> (Severnoatlantski svet za sodelovanje)
NATINADS	<i>Nato Integrated Air Defence System</i> (Natov integriran sistem zračne obrambe)
NATO	<i>North Atlantic Treaty Organisation</i> (Organizacija severnoatlantskega sporazuma)
NMR	<i>National Military Representative (to SHAPE)</i> (nacionalni vojaški predstavniki (v SHAPE))
OSCE	<i>Organisation for Security and Co-operation in Europe</i> (Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi)
OZN	Organizacija Združenih narodov
PfP	<i>Partnership for Peace</i> (Partnerstvo za mir)
SACLANT	<i>Supreme Allied Commander Atlantic</i> (vrhovni zavezniški poveljnik za Atlantik)
SFOR	<i>Stabilisation Force</i> (Stabilizacijske sile)
SHAPE	<i>Supreme Headquarters Allied Powers Europe</i> (Vrhovni generalštab zavezniških sil v Evropi)
STANAG	<i>Standardization Agreement</i> (Sporazum o standardizaciji)
ZDA	Združene države Amerike
ZRJ	Zvezna republika Jugoslavija

UVOD

Kaj pomeni članstvo v zvezi NATO (*North Atlantic Treaty Organisation* – Organizacija severnoatlantskega sporazuma) za Češko, Madžarsko in Poljsko? Kako članstvo v atlantskem zavezništvu ocenjujejo državljani vseh treh držav? Države stremijo k neodvisnosti, samostojnosti in z vsakim prenosom dela nacionalne suverenosti pričakujejo podvojene koristi in bonitete. So se Češki, Madžarski in Poljski uresničila pričakovanja in je neto učinek med izgubo dela nacionalne suverenosti in pridobljenimi koristmi pozitiven?

To je samo nekaj vprašanj, ki so mi služila kot izhodišča pri pisanju diplomskega dela, katerega namen je proučiti izkušnje Češke, Madžarske in Poljske iz prvih treh let članstva v atlantskem zavezništvu.

S podpisom Severnoatlantskega sporazuma je bila leta 1949 ustanovljena zveza NATO. Poglavitni cilj atlantskega zavezništva, to je ohranjanje ozemeljske celovitosti, politične neodvisnosti ter kolektivna obramba držav članic, tudi po več kot pol stoletja ostaja nespremenjen. Delovanje zveze NATO pa kljub temu ni statično, temveč se prilagaja varnostno-političnim okoliščinam v svetu, kar je med drugim dobro vidno tudi na področju sodelovanja z državami nečlanicami. Prvotnim podpisnicam Severnoatlantskega sporazuma so se sčasoma kot članice zveze NATO pridružile še mnoge druge države.

Leta 1955 pa je bil kot protiutež atlantskemu zavezništvu ustanovljen Varšavski pakt, katerega ideologija je bila diametralno nasprotna načelom, ki so temelj zveze NATO. Države podpisnice Varšavskega sporazuma so za članicami zveze NATO zaostajale v ekonomski moči, tehnologiji, infrastrukturi in sčasoma se je ta prepad samo še večal. Zaradi nespoštovanja volje ljudstva in slabega ekonomskega položaja državljanov skozi leta med ljudstvom ni bilo več motivacije za podporo ideologije Varšavskega sporazuma.

Zveza NATO je proizvod hladne vojne in propad Varšavskega sporazuma je imel za posledico nove načine delovanja za uresničevanje ciljev, zastavljenih v ustanovitvenem

sporazumu. Zavezništvo je poleg svojih vojaško-obrambnih funkcij pridobilo še celo vrsto drugih varnostnih funkcij. V spremenjenem strateškem konceptu iz leta 1991, ki je bil nadgrajen na vrhu v Washingtonu leta 1999, je bil eden izmed novih načinov delovanja tudi širitev oz. sodelovanje z bivšimi državami podpisnicami Varšavskega sporazuma, saj je najboljši način vzpostavitve miru nekdanje nasprotnike narediti za svoje zaveznike.

Sodelovanje je sčasoma postalo tako intenzivno, da je prišlo do njegove institucionalizacije v obliki PfP in EAPC in privedlo do povabila k članstvu Češke, Madžarske in Poljske v letu 1997. Že ob povabilu, še bolj pa po formalnem sprejetju leta 1999, so se sprožile mnoge razprave, ugibanja in napovedi, kaj vključitev pomeni za delovanje zveze NATO in kako bodo pravice in obveznosti, ki izhajajo iz članstva, sposobne izvajati novo sprejete države. Češka, Madžarska in Poljska v prvih letih članstva nadaljujejo z izvajanjem korenitih reformnih procesov na vojaškem in obrambnem področju, s katerimi so pričele že pred formalnim sprejetjem. Vzpostavile so poveljniške strukture po zahodnem vzoru, na različne načine pa prispevajo k evropski varnosti in stabilnosti, pri čemer sodelujejo tudi v mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO. Seveda pa so se v prvih letih soočile tudi z nekaterimi težavami, ki so povezane predvsem z zagotavljanjem zadostnih finančnih sredstev. Ker pa je bila širitev zavezništva v letu 1999 bolj politične narave kot vojaške, kar je bila praksa preteklih širitev, so bile začetne težave pri zadostitvi vojaških kriterijev verjetno pričakovane. Temeljni namen te širitve je bila torej pomoč pri razvijanju tržnega gospodarstva, razvoju demokratičnih političnih institucij in posledično zagotovitvi stabilnosti celotne regije, saj o pomembnosti miru v srednji in vzhodni Evropi učijo že izkušnje iz zgodovine - dve svetovni vojni in hladna vojna so se odvijale predvsem na območju Nemčije in Rusije.

V prvih letih članstva so Češka, Madžarska in Poljska dokazale, da bodo v doslednem času uspele zadostiti kriterijem zveze NATO oziroma s svojimi dejanji postale kredibilne članice zavezništva. Širitev zavezništva iz leta 1999 je ocenjena kot uspešna, kar pomeni, da naslednji krog širitve NATA ne bi smel biti časovno zelo oddaljen.

Poznavanje izkušenj iz prvih let članstva je pomembno tudi s stališča Republike Slovenije in njene kandidature za članstvo v zvezi NATO. V zadnjem delu diplomskega dela sem spričo aktualnosti vključevanja Republike Slovenije v atlantsko zavezništvo dodala poglavje o naukih za Republiko Slovenijo. Vsebino diplomskega dela sem razdelila na šest tematskih sklopov. Prvo poglavje je namenjeno opisu predmeta in cilja proučevanja, postavitvi hipotez, opredelitvi temeljnih pristopov in uporabljenih metod ter razlagi ključnih pojmov. V drugem poglavju predstavim glavne mejnike poteka približevanja Češke, Madžarske in Poljske od razpada Varšavskega pakta do polnopravnega članstva v zvezi NATO. V tretjem, osrednjem, poglavju predstavim posledice sprejetja v zavezništvo na različnih področjih za vsako državo posebej. Poleg pregleda finančnih obveznosti in pravic se dotaknem tudi vojaških, gospodarskih, humanitarnih in socialnih posledic članstva v zvezi NATO. Čeprav so bile vse tri države članice vzhodnega bloka, obstaja med njimi dosti razlik, npr. v vojaškem potencialu, velikosti ipd. Četrty del je namenjen primerjavi uspešnosti integriranja omenjenih držav v zvezo NATO. V petem delu diplomskega dela, kot že omenjeno, na podlagi analize izkušenj iz članstva Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO, v nekaj točkah podam smernice in nasvete za vključitev Republike Slovenije v zvezo NATO. V zadnjem, šestem delu pa na podlagi predhodne analize podam sklepne ugotovitve in preverim zastavljene hipoteze.

V sodobnem mednarodnem sistemu zagotavljanje varnosti, ki je eden od temeljnih pogojev za delovanje vsake družbe, ni več omejeno samo na nacionalno državo, saj je svet postal soodvisen in je nacionalna varnosti del mednarodne varnosti. Države se povezujejo v zveze, v katerih z manj sredstvi zagotovijo elemente sodobne varnosti. Predvsem majhne države imajo tako možnost zagotavljanja varnosti na nivoju, kot ga same ne bi bile sposobne zagotoviti.

1. METODOLOŠKI OKVIR

1.1 Predmet in cilj analize

Predmet analize so izkušnje Češke, Madžarske in Poljske¹ iz članstva v zvezi NATO, pri čemer sem se osredotočila na aktualna vprašanja o posledicah članstva omenjenih držav v zvezi, ki jih v diplomskem delu predstavim z naslednjimi indikatorji:

- finančne obveznosti,
- reorganizacija in modernizacija vojske ter doseganje interoperabilnosti,
- sodelovanje v organih zveze NATO,
- sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah,
- civilno in vojaško izobraževanje za delo v zavezništvu,
- javno mnenje o članstvu v zvezi NATO.

Cilj diplomskega dela je torej raziskati, kako so države sposobne izpolnjevati obveznosti in pa tudi sprejemati pravice, ki izhajajo iz članstva v zvezi NATO.

Analiza je osnovana predvsem na prvem, drugem in tretjem letu članstva v zvezi NATO (od leta 1999 do 2001), saj za kasnejša časovna obdobja članstva v času nastanka naloge še ni bilo vseh podatkov. Na področju varnosti in obrambe držav vseh zelenih podatkov nisem uspela dobiti, saj dosti informacij s teh področij ni dostopnih javnosti. Pomanjkljivost nekaterih podatkov bi tako omenila kot omejitev naloge. Zaradi široko zastavljene teme sem se v diplomskem delu omejila samo na nekatere, po moji oceni, najbolj izstopajoče posledice članstva, nisem pa se dotikala vseh elementov, ki se navezujejo na članstvo, kot je na primer prilagajanje zakonodaje, sprejetje številnih podzakonskih aktov idr.

Analiza določenega pojava v relativno kratkem časovnem obdobju velikokrat ni zadostna za dolgoročne napovedi. Vendar menim, da je na podlagi analize triletnih

izkušenj iz članstva, ki nakaže tudi težave, s katerimi se kratkoročno srečujejo novo sprejete države, možno dokaj natančno oceniti dolgoročne posledice članstva Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO.

1.2 Hipoteze

Za potrebe proučevanja sem si zastavila sledeče hipoteze, ki jih bom v diplomskem delu skušala potrditi oz. zavreči:

Hipoteza 1: Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO zahteva povečanje njihovih nacionalnih obrambnih proračunov.

Hipoteza 2: Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO zahteva reorganizacijo njihovih vojsk in temeljito modernizacijo opreme.

Hipoteza 3: Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO zahteva intenzivno sodelovanje njihovih predstavnikov v organih zveze.

Hipoteza 4: Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO predvideva še bolj aktivno sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah.

Hipoteza 5: Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO zahteva izobražen vojaški in civilni kader z znanjem tujih jezikov.

Hipoteza 6: Za članstvo v zvezi NATO je na Češkem, Madžarskem in Poljskem poleg politične volje potrebna tudi podpora državljanov.

1.3 Pristop in uporabljene metode

Za predstavitev problema in verifikacijo hipotez sem uporabila dva temeljna pristopa: teoretičnega in praktičnega. S pomočjo prvega poizkušam na podlagi znanstvene teorije o vojaško-političnih zavezništvih obrazložiti preoblikovanje zveze NATO. V drugem, obsežnejšem delu, pa analiziram spremembo določenih indikatorjev², ki so povezani s članstvom Češke, Madžarske in Poljske v zvezo NATO.

¹ V celotnem diplomskem delu govorim o Republiki Češki, Republiki Madžarski in Republiki Poljski.

² Za podrobnosti glej poglavje 1.1. Predmet in cilj analize.

Predmet in cilj analize zahtevata uporabo različnih metod proučevanja, zato sem uporabila:

- deskriptivno metodo za opis in razlago pojmov,
- analizo vsebine relevantnih pisnih virov: primarnih (dokumenti, pogodbe,

pravilniki, resolucije) in sekundarnih (samostojne publikacije, revije, internet) za pridobitev informacij o preoblikovanju zveze NATO in posledicah članstva Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO,

- zgodovinsko analizo za proučevanje postopka sprejetja Češke, Madžarske in Poljske v zvezo NATO,
- metodo intervjuja (strukturiran intervju z odprtimi vprašanji) kot sredstvo neposrednega dostopa do empiričnih in neempiričnih podatkov,
- primerjalno metodo za primerjavo stanja v treh državah.

1.4 Opredelitev temeljnih pojmov

Za lažje razumevanje osrednje teme diplomskega dela je smiselno podrobneje opredeliti sledeče koncepte: »novi« NATO ter standardizacija in interoperabilnost.

»Novi« NATO

Vrsta dramatičnih političnih dogodkov po koncu druge svetovne vojne, kot so bile razpad zavezniške protihitlerjevske koalicije, grožnje suverenosti Norveške, Grčije in Turčije, sovjetsko mednarodnopravno legaliziranje ozemeljskih osvojitvev v letih 1939-1940 in nezakonita blokada Berlina, so v povezavi z ekonomsko in socialno oslavitvijo držav Zahodne Evrope privedle do podpisa Bruseljske pogodbe. Marca 1948 so Bruseljsko pogodbo, z namenom razvijanja skupnega obrambnega sistema in okrepitvijo medsebojnih vezi za upor proti političnim, ideološkim in vojaškim grožnjam njihovi varnosti, podpisale Belgija, Francija, Luksemburg, Nizozemska in Velika Britanija. Sledila so pogajanja z Združenimi državami Amerike (ZDA), ki so s sprejetjem Trumanove doktrine že izrazile interese po obnovi zahodnoevropskih držav ter ohranitvi miru na evropski celini (Wijk, 1997:6).

4. aprila 1949 so zunanji ministri ZDA, Kanade, Velike Britanije, Francije, Italije, Luksemburga, Belgije, Nizozemske, Islandije, Danske, Norveške in Portugalske v Washingtonu slovesno podpisali Severnoatlantski sporazum – mednarodno pravno pogodbo o ustanovitvi zveze NATO. Leta 1952 sta se zvezi NATO pridružili Grčija in Turčija, leta 1955 Zvezna republika Nemčija, leta 1982 Španija in kot zadnje leta 1999 Češka, Madžarska in Poljska (NATO Handbook, 2001: 29, 30).

Severnoatlantski sporazum je mednarodno pravni in politični okvir za večstransko obrambno sodelovanje med državami podpisnicami. Namen sistematičnega obrambnega sodelovanja je odvrnitev oborožene agresije na eno ali več držav podpisnic oz., če do oborožene agresije pride, izvedba skupnega in usklajenega obrambnega delovanja. Sporazum predvideva tudi sodelovanje na političnem, gospodarskem, znanstvenem in kulturnem področju (Grizold, 1999: 65-66).

Lord Ismay, prvi generalni sekretar zveze NATO, je dejal, da je cilj zavezništva: »obvarovati se pred Sovjeti, ne puščati povečanja moči Nemcem in zadržati Američane znotraj Zahodne Evrope«³(Wijk, 1997:6).

Po koncu hladne vojne pa se je geopolitična situacija v Evropi dramatično spremenila. Leta 1989 je prišlo do padca Berlinskega zidu in v naslednjem letu do združitve obeh Nemčij. Sovjetske sile so se v letu 1991 umaknile iz Češkoslovaške in Madžarske. Junija 1991 pa je prišlo do razpada Varšavskega pakta, ideološkega nasprotnika zvezi NATO. Dogodki so nakazovali konec obdobja hladne vojne in mnogi so se spraševali, ali ima poglobitni namen ustanovitve zavezništva, to je kolektivna obramba držav članic, po razpadu Varšavskega sporazuma še pravo težo. Tomas Hobbes je že pred več kot tri tisoč leti dejal, da »zavezništva razpadejo, če izgine grožnja, zaradi katere so bila ustanovljena« (Goldgeier, 1999: 3). Posledično se je tako porajalo vprašanje, če razpad Varšavskega pakta pomeni tudi konec smisla obstoja zveze NATO.

Ob tej dilemi se je potrebno zavedati, da zveza NATO ni statična organizacija, temveč se vseskozi prilagaja varnostno-političnim okoliščinam v svetu in je kot taka sposobna

delovati v okolju stalnih sprememb. Dogodki s konca osemdesetih let so bili s stališča zagotavljanja varnosti pozitivni, vendar še vedno obstajajo negotovosti in grožnje, ki bi lahko vodile v krize širših razsežnosti.

Kot posledico spremenjene varnostno-politične situacije v svetu so države članice zveze NATO leta 1991 razvile nov strateški koncept, po katerem je osnovni namen obstoja zavezništva še vedno varnost držav članic, vendar v povezavi z dolžnostjo prizadevanja za boljšo in širšo varnost celotne evropske regije (NATO Handbook, 2001: 42-44).

Strateški koncept za obrambo severnoatlantskega območja (*The Strategic Concept or the Defence of the North Atlantic Area*), katerega temeljni postulat je bila obramba Zahodne Evrope, ki je temeljila na strategiji »obsežnih vojaških operacij«, so razvili med oktobrom 1949 in aprilom 1950. Sredi 50. let so prvotni koncept nadgradili s strategijo »obsežnih povračil«, s katero naj bi odvracali napade na članice zveze. Leta 1967 so prejšnjo strategijo zamenjali s strategijo »prožnega odziva«, ki je temeljila na prožnem in nepričakovanem odzivu zveze NATO na oborožen napad. Leta 1991 pa je bil sprejet nov koncept, ki je za razliko od prejšnjih poudarjal sodelovanje in ne konfrontacije z bivšimi državami Varšavskega sporazuma. Tudi v tem konceptu je osnovni namen zavezništva varnost držav članic, vendar tokrat v povezavi z dolžnostjo prizadevanja za varnost celotne evropske regije (NATO Handbook, 2001: 42-44).

Strateški koncept iz leta 1991 je bila nadgrajen na vrhu v Washingtonu leta 1999. Temeljni namen, to je varovanje svobode in zagotavljanje varnosti držav članic tako s političnimi, kakor tudi z vojaškimi sredstvi, še naprej ostaja nespremenjen. Novo pa je spoznanje, da varnost držav članic lahko ogrozi tudi konflikt izven meja zveze. Na podlagi tega nov strateški koncept ne predvideva samo zagotavljanje obrambe članicam zveze, temveč tudi prispevati k miru in stabilnosti celotne regije. Svoj namen zveza uresničuje s pomočjo petih temeljnih varnostnih nalog:

- Varnost (zagotavljanje varnosti državam članicam zveze in prispevati k stabilnosti v širšem evroatlantskem prostoru);

³ V originalu: »«to keep the Soviets out, the Germans down and the Americans in«.

- Posvetovanje (v skladu s 4. členom Washingtonske pogodbe ostaja zveza NATO osrednji forum za posvetovanje in usklajevanje med zaveznici glede vseh varnostnih problematik);
- Odvrčanje in obramba (v skladu s 5.⁴ in 6. členom Washingtonske pogodbe bo zveza NATO odvrčala in branila države članice pred kakršnim koli napadom);
- Krizni management (zveza bo na podlagi konsenza med članicami v skladu s 7. členom Washingtonskega sporazuma pripravljena sodelovati pri preprečevanju konfliktov);
- Partnerstvo (zveza NATO bo podpirala partnerstvo, sodelovanje in dialog z drugimi državami v evroatlantskem prostoru) (The Alliance`s Strategic Concept: 1999).

Temeljni mehanizmi, ki jih zveza NATO uporablja za ohranitev miru in krepitev varnosti na evroatlantskem področju so:

- ohranitev evroatlantske povezave,
- vzdrževanje učinkovitih vojaških zmogljivosti zveze,
- oblikovanje evropske varnostne in obrambne identitete znotraj zveze,
- preprečevanje konfliktov in krizno upravljanje,
- partnerstvo, sodelovaje, dialog,
- širitev zveze,
- nadzor oborožitve, razoroževanje in preprečevanje proliferacije oborožitve (The Alliance`s Strategic Concept: 1999).

Simon in Kay (Simon in Kay, 1999:370) vidita »novi« NATO v sodelovanju z drugimi institucijami kot gonilno silo stabilnosti in demokracije postkomunistične Evrope. Po njunem mnenje so za »novi« NATO markantna štiri področja: državam vzhodne in

⁴ 5. člen Severnoatlantske pogodbe: Pogodbenice soglašajo, da se oborožen napad na eno ali več pogodbenic v Evropi ali Severni Ameriki šteje za napad na vse pogodbenice, in zaradi tega soglašajo, da bo v primeru takega oboroženega napada vsaka od njih ob uresničevanju pravice do individualne ali kolektivne samoobrambe, ki jo priznava 51. Člen Ustanovne listine Združenih narodov, pomagala tako napadeni(m) pogodbenici(cam) s takojšnjim individualnim in z drugimi pogodbenicami dogovorjenim ukrepanjem, ki se ji zdi potrebno, vključno z uporabo oborožene sile, da se ponovno vzpostavi in vzdržuje varnost severnoatlantskega območja.

Vsak tak oborožen napad in vsi posledično sprejeti ukrepi se takoj sporočijo varnostnemu svetu. Taki ukrepi prenehajo, ko Varnostni svet ukrene, kar je potrebno za ponovno vzpostavitev in vzdrževanje mednarodnega miru in varnosti.

srednje Evrope omogoča vrnitev v Evropo, mirovne operacije, notranja reforma in širitev.

Poleg tega, da je zveza NATO obrambno zavezništvo, ima torej tudi lastnosti varnostne institucije. Svoje delovanje učinkovito prilagaja novim razmeram v svetu, v katerih se države namesto z vojaškimi grožnjami spoprijemajo z bolj kompleksnimi varnostnimi metodami. Zveza NATO pa je institucija, ki zagotavlja dialog in sodelovanje ter krepi transparentnost.

Standardizacija in interoperabilnost

V obdobju hladne vojne je bilo obrambno načrtovanje zavezništva osredotočeno predvsem na vzdrževanje zmogljivosti, ki je bila potrebna za obrambo pred morebitnim napadom držav Varšavskega pakta. Sprememba strateškega koncepta, ki predvideva tudi *out-of-area* operacije, pa zahteva sposobnost složnega delovanja pripadnikov različnih nacionalnih vojsk, na ozemlju izven meja zveze NATO, tudi kadar te npr. uporabljajo različno opremo, jezikovni kodeks. Že prve večnacionalne operacije, v katerih so sodelovali pripadniki nacionalnih držav članic zveze NATO (Zalivska vojna, Somalia, Haiti), so nakazovale pomanjkljivosti v smislu kompatibilnosti opreme. Operacije v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu pa so pokazale vse večjo potrebo po standardizaciji, ki je nujna za doseganje zadostne ravni kompatibilnosti na področju operacij, postopkov, tehnike, opreme, administracije idr. (NATO Handbook, 2001: 50-52).

Standardizacija je orodje, za doseganje političnih ciljev zavezništva v 21. stoletju. Države zveze NATO so sprejele Standardizacijski sporazum (STANAG – *Standardization Agreement*). Standardi niso obvezujoči, ampak jih lahko država izbere sama, pomembna pa je standardizacija skupnih doktrin, taktik in postopkov. Standardizacija je sredstvo za povečanje interoperabilnosti.

Interoperabilnost pa je "sposobnost sil zveze, in kadar je treba, partnerskih in drugih sil, da učinkovito vadijo, se usposabljujejo in delujejo skupaj pri izvajanju zadanih nalog. Dejavniki za doseganje interoperabilnosti so skupne vrednote in prednostni cilji, jezik, povezljivost, standardizacija, načrtovanje sil, zmogljivost, logistika, kodifikacija, skupne vaje in zagotavljanje povratnih informacij" (Podgornik, 2001: 38). Za doseganje

interoperabilnosti je torej potrebno izobraževanje kadrov (npr. jezikovni tečaji) in prilagajanje tehničnih standardov opreme in oborožitve standardom zveze NATO (npr. telekomunikacije, kontrole zračnega prostora).

Stegel (2001: 42) vidi interoperabilnost kot »sposobnost sistema (opreme ali orožja), enote ali sile, da nudi ali sprejme storitve drugih sistemov, enot ali sil z namenom, da tako izmenjane storitve omogočijo učinkovito skupno delovanje«.

Interoperabilnost se torej nanaša na:

- tehnologijo (zagotovitev sredstev za izmenjavo informacij med sistemi in uporabniki z uporabo skupnih standardov, ki so že vgrajeni v opremo in sisteme),
- naprave (zagotoviti skupne postopke, kako bo informacija poenotena, posredovana in uporabljena),
- podatke (zagotovitev prostega posredovanja med različnimi sistemi in napravami brez potrebe po prevajanju),
- postopki in doktrine (vzporedno razvijanje med sistemi),
- oprema in sistemi (zagotovitev enotnosti) (Sessions in Jones, 1993: 10).

Po mnenju generalnega sekretarja zveze NATO »interoperabilnost /.../ pomeni razumljivo stopnjo tehnološke enakosti med vpoklicanimi enotami v določeni operaciji« (Robertson, 2001: 7). General Collin L. Powell pa je opisal, kaj interoperabilnost pomeni v praksi: »Končni cilj je preprost: vojaškemu poveljniku je potrebno dati dostop do vseh informacij, ki jih potrebuje za zmago v spopadu. Informacije mu je potrebno posredovati v trenutku, ko jih potrebuje in se zaveda, da jih potrebuje« (Powell, 1992).

Pri sprejetju Češke, Madžarske in Poljske v zavezništvo je prišla do izraza tudi »psihološka interoperabilnost« (Gorka, 1998: 1), ki se ne nanaša samo na jezikovne ovire, temveč predvsem na sprejemanje postopkov in načinov delovanja zveze NATO. Starejši vojaki so imeli težave pri ponotranjanju načinov mišljenja in delovanja zveze NATO, saj so ti diametralno nasprotni od tistih, ki so se jih učili in jih uporabljali v obdobju hladne vojne.

Na srečanju v Washingtonu je bila ustanovljena tudi Pobuda za obrambne zmogljivosti (DCI - *Defence Capabilities Initiative Issued at the Meeting of the North Atlantic*

Council in Washington DS on 23 and 24 April 1999), katere glavni namen je ugotavljanje nujno potrebnih zmogljivosti, ki jih zveza NATO potrebuje za izvajanje operacij. Njen namen ni samo zagotavljanje interoperabilnosti, temveč tudi izboljšanje zmogljivosti za soočanje z izzivi v 21. stoletju (Robertson, 2001: 7). Vojaške sile zavezništva želijo usposobiti, da postanejo bolj mobilne, povezljive, vzdržljive in učinkovite ter predvsem, da se bodo lahko učinkovito odzivale na pojave novih kompleksnih nevarnosti, kot so na primer medetnični spori, širjenje orožja za množično uničevanje ...

2. ŠIRITEV ZVEZE NATO

2.1 Razlogi za širitev

Osnovno poslanstvo zveze NATO je tudi po koncu hladne vojne še vedno ohranjanje ozemeljske celovitosti in politične neodvisnosti ter kolektivna obramba držav članic. S sprejetjem novega Strateškega koncepta pa so se uveljavile nove metode za doseganje zastavljenih ciljev. Novi načini doseganja varnosti na širšem področju Evrope so med drugimi tudi: partnerstvo in sodelovanje z vsemi demokratični evroatlantskimi državami ter širitev v okviru 10. člena Washingtonske pogodbe (Sloan, 2000: 83, 84).

Za zagotavljanje varnosti na evroatlantskem območju je postalo pomembno sodelovanje z bivšimi državami Varšavskega pakta, kjer sta se šele vzpostavljala demokratični nadzor in sistem tržnega gospodarstva. V obdobju hladne vojne so omenjene države razvijale sistem delovanja svojih vojaških sil, ki ni kompatibilen tistemu zahodnega tipa, zato je bilo potrebno postopno sodelovanje, ki je te razlike počasi manjšalo. Za kompleksnejše in kvalitetno sodelovanje pa je bilo potrebno najprej vzpostaviti zaupanje med nekdanjimi ideološkimi nasprotniki.

Leta 1990 so predsedniki držav in vlad držav članic zveze NATO na vrhunskem zasedanju v Londonu predlagali vladam Sovjetske zveze ter srednje- in vzhodnoevropskim državam mnogo različnih oblik sodelovanja. Med drugim so jim ponudili tudi možnost vzpostavitve rednih diplomatskih stikov z zvezo NATO. Novi odnosi in vse bolj intenzivno sodelovanje pa so pripeljali do postopnega institucionalnega sodelovanja med zvezo NATO bivšimi državami Varšavskega pakta (NATO Handbook, 2001: 38, 39).

2.2 Severnoatlantski svet za sodelovanje (NACC)

NACC je bil formalno vzpostavljen 21. decembra 1991 v Bruslju na skupnem zasedanju Severnoatlantskega sveta na ravni šefov diplomacij držav članic zveze NATO in zunanjih ministrov v nekdanjih državah članicah Varšavskega sporazuma. S političnim posvetovanjem, gospodarskim sodelovanjem in izmenjavo informacij naj bi NACC postal osnova za postavitev novega evropskega varnostnega sistema.⁵

Njegov namen je bil vzpostavitev in skozi letna srečanja na ministrski ravni vzdrževanje vezi z bivšimi podpisnicami Varšavskega sporazuma in zvezo NATO. Partnerske države so tako dobile formalni mehanizem, preko katerega so lahko komunicirale s predstavniki držav članic zveze NATO v Bruslju in z zavezniškim vojaškim štabom v Monsu.

Političen dialog je hitro privedel do spoznanja, da varnost ni strogo vojaška komponenta, temveč da vključuje tudi druge vidike, kjer je potrebno okrepiti sodelovanje kot je npr. civilna zaščita in reševanje. Slabost NACC se je pokazala tudi v premajhnem sodelovanju na ravni obrambnih ministrov. Mnoge države članice zavezništva so bile leta 1991 namreč še vedno nezaupljive in kot take skeptične glede predstavitve obrambnega načrtovanja partnerskim državam (Drew, 1995: 24).

Madžarska in Poljska sta v NACC pristopili ob ustanovitvi, 21. decembra 1991, Češka pa po mirni razdružitvi Češkoslovaške federativne republike⁶, 1. januarja 1993.

2.3 Program Partnerstvo za mir (PfP)

Oblike sodelovanja v NACC kmalu niso mogle zadostiti vsem interesom novo nastalih demokracij in tako so na vrhunskem zasedanju Severnoatlantskega sveta v Bruslju 10.

⁵ Declaration on Peace and Cooperation issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council (including decisions leading to the creation of the North Atlantic Cooperation Council (NACC) («The Rome Declaration»).

⁶ ČSFR je bila članica NACC od 21. decembra 1991.

in 11. januarja 1994 sprejeli Program Partnerstva za mir⁷. Doprinesel naj bi k poglobitvi političnih in vojaških vezi in doseganju večjega sodelovanja, stabilnosti in varnosti v evroatlantski regiji. Sodelujoči pri PfP so prepričani, da je te cilje moč doseči samo z sodelovanjem in skupnimi akcijami, varovanjem svoboščin in človekovih pravic ter zaščito zakonov. Dejansko PfP pomeni bistveno višjo raven odnosov, ki ni omejena le na posvetovalno raven. V Okvirnem dokumentu so opredeljene dejavnosti PfP, ki naj bi novo nastalim demokracijam pomagale pri uresničitvi sledečih ciljev:

1. obrambnem načrtovanju in sprejemanju obrambnih proračunov,
2. zagotavljanju demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami,
3. vzdrževanju pripravljenosti za sodelovanje v operacijah po pooblastilih OZN in/ali OVSE,
4. in razvijanju kooperativnih vojaških odnosov z zvezo NATO (Grizold, 1999: 79).

Kljub vsemu pa program PfP državam partnericam ne daje nikakršnih varnostnih zagotovil ob morebitnih oboroženih ali kakršnih koli drugih konfliktih. V tem primeru je odprta samo možnost političnega posvetovanja.

Vsaka od partnerskih držav je imela glede na sposobnosti in pripravljenost možnost razviti individualni partnerski program in s tem začrtati hitrost približevanja zvezi NATO. Aktivnosti so obsegale sodelovanje v vojaških vajah, delavnicah, seminarjih in na raznih tečajih. V skupnih vajah so partnerske države seznanjali z opremo ter načini delovanja in poveljevanja, ki se uporabljajo v zvezi NATO. Iz izkušenj v praksi se je tudi pokazalo, na katerih področjih bodo partnerske države dejansko imele največ težav pri integriranju v zvezo NATO. Program PfP je prva institucionalizirana oblika vojaškega sodelovanja med državami članicami zveze NATO in bivšimi podpisnicami Varšavskega sporazuma (NATO: Understanding the new NATO, 2000: 11-12). Pomembna komponenta PfP je torej prenos multilateralnega dialoga na bilateralno raven, ki omogoča bolj poglobljeno sodelovanje.

Nekateri so PfP sprva videli kot »politiko zavlačevanja« širitve in šele zagotovilo iz Washingtona, da bo aktivno sodelovanje vodilo v kasnejše članstvo v zvezi NATO, je

⁷ Partnership for Peace: Framework Document issued by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council.

nekatero državo spodbudilo, da so pričele aktivneje sodelovati. Kasneje se je izkazalo, da je PfP nenadomestljivo sredstvo za pomoč partnerskim državam pri reformi njihovih vojaških sil ter pri doseganju interoperabilnosti. Partnerskim državam je zavezništvo pomagalo pri krepitvi demokratičnega nadzora nad oboroženimi silami, doseganju transparentnosti obrambnih proračunov, razvoju sposobnosti za sodelovanje v skupnih akcijah ... (Simon in Kay, 1999: 376).

2.3.1 Češka v PfP

Češka je Okvirni dokument podpisala 10. marca 1994. Od leta 1994 do 1998 je sodelovala v 111 vojaških vajah, ki so se odvijale v okviru PfP. V teh vajah je sodelovalo več kot 6200 čeških vojaških in civilnih oseb (Szunyog, 1999: 38). Od tega je 43 vaj organizirala in financirala zveza NATO, 28 je bilo nacionalnih vaj, v katerih so sodelovale partnerske države in vsaj ena država članica zavezništva, 40 vaj pa je bilo organiziranih na nivoju bi- ali trilateralnega sodelovanja (»Official statement on some questions from Mateja Spolenak«, Ministry of Defence of the Czech Republic, 2002).

PfP za njih ni pomenil nadomestilo za članstvo, temveč korak na poti k članstvu. Njihov kratkoročni cilj je bilo sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah, srednjeročni doseganje interoperabilnosti, dolgoročni pa popolna kompatibilnost z zvezo NATO (Simon, 2002).

2.3.2 Madžarska v PfP

Madžarska je okvirni dokument podpisala 8. februarja 1994. Preko PfP so želeli predvsem: razvijati programe civilne in vojaške izobrazbe, krepiti sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah ter v Budimpešti ustanoviti regionalni center za izobraževanje (Simon, 2002).

Prvi program sodelovanja med zvezo NATO in Madžarsko je bil s strani Madžarske odobren 15. novembra 1994. Šele decembra istega leta pa so bila s strani madžarskega parlamenta odobrena tudi finančna sredstva za izvajanje Individualnega partnerskega

programa.⁸ Zaradi pomanjkanja finančnih sredstev prvo leto Madžarska ni sodelovala v vojaških vajah, vendar so kmalu prišli do spoznanja, da so predvsem skupne vaje praktična pot do seznanjanja z delovanjem zveze NATO in tako so leta 1996 sodelovali v 16-tih vajah v okviru PFP, leta 1997 pa se je število vaj povečalo na 19 (Szabo, 1999: 33-35).

2.3.3 Poljska v PFP

Poljska se je pridružila programu Partnerstva za mir 2. februarja 1994. Največje možnosti so videli predvsem v sodelovanju na področjih:

- poveljevanja in komunikacijskih sistemov,
- obrambnega planiranja,
- standardizacije,
- obrambne infrastrukture in
- vojaškega izobraževanja.

Kljub pomanjkanju finančnih sredstev so želeli v okvirih PFP razviti široko mrežo kontaktov in izkušenj, ki bi jim pomagale pri doseganju članstva v atlantskem zavezništvu.

Od leta 1994 do 1998 so sodelovali v 171 vojaških vajah, ki so potekale v okviru programa Partnerstvo za mir (Puszkar, 1999: 42-43).

2.4 Evroatlantski partnerski svet (EAPC)

PFP je bil najbolj uspešen na vojaškem področju, potrebno pa je bilo vzpostaviti tudi učinkovito sredstvo političnega sodelovanja. Temeljni dokument EAPC je bil sprejet 30. maja 1997 v portugalskem mestu Sintra in ta dan pomeni tudi konec obstoja NACC (Basic Document of the Euro-Atlantic Partnership Council). EAPC je nadgradnja sodelovanja zveze NATO in bivših držav podpisnic Varšavskega sporazuma, dejansko pa pomeni konec dvojnosti med NACC in PFP. V okviru EAPC se krepi praktično sodelovanje, povečuje se sodelovanje na področju multilateralnih razprav s področja

⁸ 473 milijonov HUF (oziroma približno 1.846.606 USD), nato pa so znesek vsako leto še povečevali (podrobnosti glej Szabo, 1999: 33).

varnosti, predvsem pa je pomembno, da se krepí zaupanje med zvezo in državami kandidatkami za članstvo. Vse države članice EAPC so tudi članice Pfp.

Jeffrey Simon (Simon, 1999a: 42) vidi EAPC kot institucionalni forum za bolj redno in intenzivno politično sodelovanje, kjer se posvetovanja odvijajo na strokovni, kakor tudi na politični ravni.

2.5 Kriteriji za vstop v zvezo NATO

Sistem sodelovanja partnerskih držav in zveze NATO se je razvijal postopoma, z različnimi intenzivitetami in kompleksnostjo z namenom, da se države vnaprej seznanijo z organiziranostjo in delovanjem zveze NATO. V okviru predhodno predstavljenih institucionalnih okvirov sodelovanja so partnerske države že pred formalnim povabilom v članstvo pričele s številnimi reformami. Natančnih kriterijev, ki bi jih bilo potrebno izpolniti za članstvo v zavezništvu, pa partnerske države s strani zveze NATO niso dobile.

Mnogi so upali, da bodo kriteriji podrobneje opredeljeni v Študiji o širitvi zveze NATO (Study on NATO enlargement), ki je bila državam kandidatkam predstavljena leta 1995. V petem poglavju so sicer opredeljeni vojaški in politični pogoji, ki jih je potrebno izpolniti pred vstopom v zvezo NATO. Vendar izpolnjevanje kriterijev ni zadosten pogoj za članstvo. Povabilo bo politična odločitev, sprejeta s soglasjem vseh držav članic.

Na političnem področju se zahteva:

1. spoštovanje temeljnih principov, ki so opredeljeni v Severnoatlantskem sporazumu, to so demokracija, svoboda posameznika in vladavina prava;
2. sprejemanje zveze NATO kot skupnost podobno mislečih držav, ki so se združile v sistem kolektivne obrambe, da bi ohranile mir in varnost;
3. privrženost principom, ciljem in dejavnostim, ki so opredeljeni v Okvirnem dokumentu Pfp;
4. zavezanost k iskanju in doseganju konsenza med članicami zveze NATO o vseh vprašanjih;
5. obveznost, da bodo sodelovale pri posvetovanju in sprejemanju odločitev o vseh političnih in varnostnih zadevah, ki zadevajo zvezo NATO;

6. ustanovitev stalnega diplomatskega predstavnika na sedežu zveze NATO v Bruslju;
7. zagotoviti ustrezno nacionalno zastopanost v SHAPE (*Supreme Headquarters Allied Powers Europe* - Vrhovno poveljstvo zavezniških sil v Evropi)/SACLANT (*Supreme Allied Commander Atlantic* - vrhovni zavezniški poveljnik za Atlantik);
8. pripravljenost zagotoviti ustrezno usposobljene posameznike, ki bodo po potrebi služili v organih in institucijah vojaških in civilnih strukturah zavezništva;
9. prispevek v proračun zavezništva;
10. sodelovanje pri izmenjavi obveščevalnih podatkov v okviru zavezništva;
11. sprejetje varnostnih pravil in postopkov zveze NATO;
12. uresničevanje dokumentov, ki so temelj sedanje politične in varnostne strategije zavezništva⁹ (Study on NATO enlargement, 1995: 23,24).

Na vojaškem področju pa je potrebno:

1. biti pripravljen in zmožen prispevati k skupni varnosti in kolektivni obrambi;
2. zagotavljati standardizacijo vojaške opreme, ki je pogoj za uspešno sodelovanje v vojaški strukturi zavezništva;
3. prispevati svoj delež sil, oborožitve in tehnične opreme k skupnim oboroženim silam zavezništva;
4. sodelovati pri posredovanju vojaških obveščevalnih podatkov v okviru zavezništva;
5. sprejeti standarde zveze NATO pri oborožitvi, poveljniških strukturah in postopkih, nadzoru ter komunikacijski opremi (Study on NATO enlargement, 1995: 25-26).

Pomemben segment v Študiji o širitvi zveze NATO je »politika odprtih vrat«. Širitev naj ne bi bil samo enkratni, temveč večkratni proces. Države, ki bodo najprej sprejete v zvezo NATO, se morajo zavezati, da ne bodo nasprotovale nadaljnjim širitvam zavezništva (Study on NATO enlargement, 1995: 10,25). S tem je zagotovljeno, da nove članice svoje pozicije ne bodo izkoriščale v bilateralnih odnosih z ostalimi partnerskimi državami.

Na vprašanje, »zakaj« je širitev potrebna, je v študiji obrazloženo, da je v spremenjenih političnih spremembah po koncu hladne vojne prišlo do enkratne priložnosti za izgradnjo večje varnosti na celotnem evroatlantskem področju brez ustvarjanja ločnic med narodi. Na vprašanje, »kako« naj širitev poteka, pa je bilo v študiji potrjeno, da bo

vsaka nadaljnja širitev potekala v skladu z 10. Členom Washingtonske pogodbe¹⁰ (NATO Handbook, 2001: 61,62).

V študiji je poleg omenjenih pogojev zapisanih še več predpostavk (npr. pred vstopom v zavezništvo morajo rešiti vsa odprta vprašanja okrog meja in status manjšin), opazno pa je izpostavljen tudi Pfp, saj naj bi bilo v tem programu aktivno in uspešno delovanje eden izmed ključnih dejavnikov za članstvo. Ob tem pa moram dejati, da kljub pomembnosti, ki so jo predpisovali študiji o širitvi zveze NATO, menim, da za sprejetje novih držav v zvezo NATO ni bilo odločujoče izpolnjevanje v študiji opredeljenih pogojev, temveč politični interesi najvplivnejših držav članic zveze NATO. Največjo težo je imelo mnenje ameriškega kongresa in tu je pomembno vlogo odigralo lobiranje Čeških, Madžarskih in Poljskih priseljencev v ZDA, ki so prirejali kongrese, hkrati pa pisno obveščali reprezentativne ameriške politike o stanju v svojih državah. Mnogi ameriški senatorji pa so sprejetje Češke, Madžarske in Poljske smatrali kot moralno nadomestilo za leta, ko so bile te države prepuščene sovjetskemu bloku. Češka in Poljska sta v tem času imeli tudi poznana in v svetu spoštovana predsednika držav, Vaclava Havla in Lecha Waleso (Boyer in Lavalley, 2002: 93,94). Tudi evropske države so podpirale širitev, saj bi se s tem meja zavezništva pomaknila na vzhod, kar je bil »politični, strateški in moralni interes Nemčije« (Jost, 2000: 112).

Pomembno vlogo so torej odigrale politične elite in državni aparati v državah kandidatkah, saj so po diplomatskih poteh v državah članicah zveze NATO skušali zagotoviti čim večjo podporo kandidaturam svojih držav v severnoatlantsko zavezništvo. Nekateri so bili pri tem nedvomno bolj angažirani in tudi uspešnejši kot drugi, kar se je pokazalo na madridskem zasedanju. Pri povabilu so politični kriteriji prevladali nad vojaškimi, saj je bilo ob sprejetju omenjenih držav z zvezo NATO jasno, da bo preteklo še mnogo časa preden bodo Češka, Madžarska in Poljska uspele zagotoviti po NATO-vih standardih ustrezno vojaško opremo in primerno vojaško pripravljenost za delovanje v atlantskem zavezništvu.

⁹ Za podrobnosti glej Study on NATO enlargement.

¹⁰ 10. člen: Pogodbenice lahko s soglasnim dogovorom povabijo katero koli drugo evropsko državo, ki je sposobna podpreti načela te pogodbe in prispevati k varnosti severnoatlantskega območja, da pristopi k tej pogodbi. Tako povabljen država lahko postane pogodbenica te pogodbe z deponiranjem svoje listine

2.6 Povabljene države

Leta 1997 so bile države članice zveze NATO glede sprejetja potencialnih novih držav v zavezništvo enotne samo glede Poljske, ki je imela tudi veliko podporo ZDA. Pri Češki se je porajalo vprašanje, kaj lahko vojaško in tudi drugače prispeva v zavezništvo, Madžarska pa je imela nerešene manjšinske probleme s sosednjimi državami (Szayna, 2001: 19).

Končna odločitev, koga povabiti, je bila sprejeta po pogajanjih. Po mnenju držav članic so bile za članstvo v zvezi NATO najboljše pripravljene Češka, Madžarska in Poljska, ki so bile 8. julija 1997 na madridskem zasedanju zveze NATO povabljene, da pričnejo s pristopnimi pogajaji. Po besedah generalnega sekretarja zveze NATO Javierja Solane (The Economist, 1999: 24) so Češka, Madžarska in Poljska že predhodno dokazale resnost pri izpolnjevanju kriterijev za članstvo. Aktivno in konstruktivno so sodelovale na zasedanjih Severnoatlantskega sveta, naredile so velik korak v reorganizaciji vojaških sil in vzpostavitvi civilnega nadzora nad vojsko. Kot resne partnerice pa so se pokazale tudi v primerih, ko jih je zavezništvo prosilo za pomoč.

Septembra 1997 so v vseh treh državah pričeli s pristopnimi pogajaji in jih končali novembra istega leta, ko so Češka, Madžarska in Poljska zvezi NATO poslala pisma o nameri za članstvo. Med pridružitvenimi pogajaji so Češka, Madžarska in Poljska morale zagotoviti, da bodo sprejele vse obveznosti in tudi pravice, ki izhajajo iz Washingtonske pogodbe, ter da bodo sprejele politični in pravni »aquis« zavezništva. Poleg tega pa so morale zagotoviti svojo podporo nadaljnji širitvi zavezništva. 16. decembra 1997 so zunanji ministri držav članic podpisali Protokole o pridružitvi omenjenih držav v zvezo NATO. V letu 1998 so sledile ratifikacije Pridružitvenih

o pristopu pri Vladi Združenih držav Amerike. Vlada Združenih držav Amerike bo vsako od pogodbenic

protokolov v nacionalnih zakonodajnih telesih držav članic zavezništva. S sprejetjem so morala soglašati zakonodajna telesa vseh šestnajstih držav članic. 12. marca 1999 pa so zunanji ministri Češke, Madžarske in Poljske, ameriški državni sekretarki Madeleine Allbright predali pridružitvene protokole (*Protocol of Accession*) in od tega trenutka dalje so vse tri države tudi uradno članice atlantskega zavezništva. 16. marca 1999, na sedežu zveze NATO slovesno dvignili zastave novo sprejetih držav (NATO Handbook, 2001: 64).

V Češki in na Poljskem so svojo pripravljenost za članstvo v zvezi NATO z ustreznimi dokumenti podala njihova zakonodajna telesa, na Madžarskem pa je bil z vidika demokratičnosti po povabilu na madridskem zasedanju, novembra 1997 izveden referendum o vstopu v zvezo NATO. Postavljeno je bilo vprašanje: » Ali želite, da se Madžarska pridruži zvezi NATO in si zagotavlja varnost v njenih okvirih?«¹¹ Udeležba je bila 49 %, od tega se jih je 85,3 % opredelilo za članstvo v zvezi NATO, 14,7 % pa jih je bilo proti (intervju s Podpolkovnikom Gábor Óvári, 2002). Izid referendumu je pomenil, da lahko tudi na Madžarskem pričnejo z nadaljnjimi postopki za polnopravno članstvo, kar je potrdil tudi njihov nacionalni parlament.

Obdobje med leti 1997 in 1999 je za Češko, Madžarsko in Poljsko pomenilo obdobje sprejemanja in prilagajanja potrebne zakonodaje, nadaljnjega sodelovanja v mednarodnih mirovnihih operacijah, načrtovanja ustreznih reform idr. Pomembno je bilo nadaljevati z aktivnim sodelovanjem v PfP in EAPC, predvsem pa so morali tesno sodelovati (posvetovanja, konference, pogovori, izobraževanja ...) z organi zavezništva in tudi s posameznimi članicami zveze NATO, ki so jim pomagale s praktičnimi nasveti na podlagi svojih izkušenj. Potrebno je bilo nadaljevati z reformami v vojski, še posebej pa je bilo izpostavljeno doseganje interoperabilnosti opreme in človeških virov. Države so morale tudi zagotoviti, da bodo ustrezno povečale obrambni proračun in prispevale dodeljeni delež v skupni proračun zavezništva (Kwasinewski, 1997: 4,5). Predstavniki povabljenih držav so se vseskozi seznanjali ter se uvajali za bodoče naloge. V ta namen so že od januarja 1998 brez pravice veta lahko sodelovali na zasedanjih zveze NATO in

obvestila o deponiranju vsake take listine o pristopu.

¹¹ »Do you want Hungary to ensure its safety by joining NATO?«

v mnogih delovnih komitejih. V letu 1998 pa so bili med zvezo NATO in povabljenimi državami vzpostavili uradni diplomatski odnosi (Joo, 1999: 113,114).

3. POSLEDICE ČLANSTVA V ZVEZI NATO

3.1 Splošne ugotovitve

Za Češko, Madžarsko in Poljsko je bilo formalno povabilo v atlantsko zavezništvo na prvi pogled potrditev, da reforme potekajo v pravi smeri. Dosegli so makroekonomsko stabilnost, vzpostavili delujoč sistem tržnega gospodarstva, večstrankarski, demokratični sistem, dobre sosedske odnose, ne predstavljajo varnostne grožnje v svoji regiji ... S članstvom so si kot prvo zagotovili večjo vojaško varnost, saj napad na eno izmed članic na podlagi 5. člena Severnoatlantske pogodbe pomeni napad na vse članice zavezništva. Dolgoročno stabilno mednarodno varnostno okolje spodbuja vsestranski družbeni razvoj, poveča se stopnja nacionalne varnosti. Poleg tega so si povečali ugled svojih držav v svetu, kar ima za posledico boljši rating in to lahko na primer zaradi nizke stopnje poslovnega tveganja pomeni večja vlaganja v gospodarstvo in boljša pogajalska izhodišča. Sprejete so bile v klub držav, ki imajo sodobnejši, bolj opremljen vojaški potencial, ki so daleč pred njimi v raziskavah na vojaškem področju, razpolagajo z več informacijami, nenazadnje pa nekatere države v zavezništvu posedujejo tudi jedrsko orožje. Na dolgi rok se bodo zmanjšali stroški urjenja njihovih vojakov in enot, saj bodo le-to lahko izvajali na poligonih v drugih državah članicah. Zaradi vseh omenjenih prednosti prinaša članstvo na dolgi rok tudi znižanje potrebnih vojaških izdatkov za obrambo. Prisotna je torej racionalnost in ekonomičnost v reševanju problemov, ki zadevajo predvsem oborožitvene sisteme, tehniko, tehnologijo in vso ostalo infrastrukturo (Gabal in drugi, 2002: 2-6).

Na prvi pogled se zdi, da članstvo prinaša samo pravice, že po kratkem proučevanju pa je vidno, da sprejetje v zvezo predvsem kratko- in srednjeročno prinaša še več

obveznosti in dolžnosti, s katerimi se vsaka država zaradi različnih potencialov sooča posebej in na različne načine. V nadaljevanju tako proučujem posledice članstva v zvezi NATO za vsako državo posebej.

3.2 Posledice članstva v zvezi NATO na najbolj markantnih področjih

3.2.1 Finančne obveznosti

Finančne obveznosti so ena izmed statističnih kategorij in so bile pred vstopom tudi zelo izpostavljene, saj je te kategorije najlažje primerjati. Vendar podrobna analiza finančnih posledic članstva v zvezi NATO pokaže, da so te zelo obsežne in raznovrstne, zato velikost obrambnega proračuna posamezne države in iz tega posledično letni prispevek v skupni proračun zveze NATO, ki je bil mnogokrat enačen s finančnimi obveznostmi, ni edini. Dejansko imajo vse aktivnosti, ki so posledica priprav za članstvo in dejavnosti, ki so povezane s članstvom, finančne posledice. Le ob zadostnih finančnih sredstvih je namreč možna npr. tudi modernizacija in izvedba ostalih nalog. Poleg velikosti obrambnega proračuna sem v nalogi posebej razdelala tudi velikost letnega prispevka v skupni proračun zveze NATO. Poudariti je potrebno, da je finančno breme od oborožitve, vzdrževanja nacionalnih vojska, prispevkov v mednarodnih mirovnih operacijah, stroškov predstavnikov, ki delajo za potrebe zavezništva, v večji meri na ramenih držav članic.

3.2.1.1 Velikost obrambnega proračuna in letni prispevek v skupni proračun zveze NATO

Velikost obrambnega proračuna je povezana z gospodarsko rastjo države, saj bolj sposobno gospodarstvo pomeni višji nacionalni proračun in temu primerno so lahko večja tudi sredstva namenjena za obrambo, ob politični volji seveda. Države članice zveze NATO povprečno namenijo 2 %, vendar pa je statistične podatke potrebno kritično obravnavati, saj tiste države, ki imajo BDP (bruto družbeni proizvod) nad

evropskim povprečjem držav članic zveze NATO in namenijo nižje odstotke v obrambni proračun, razliko ustrezno zrcalijo v višini obrambnih izdatkov na prebivalca. Evropske zaveznice so leta 2000 na prebivalca povprečno zapravile 349 USD.

Države članice morajo za poslovanje in vsakodnevno delovanje zveze NATO, ki vključuje tudi kolektivno obrambo, plačevati določena finančna sredstva. Skupni proračun zveze NATO je sestavljen iz treh ločenih delov: civilnega, vojaškega in infrastrukturnega. Kriteriji za določitev višine finančnih sredstev za posamezno državo članico so različni. Faktorji, ki vplivajo na določitev višine so predvsem velikost BDP posamezne države, velikost države, število prebivalcev, ekonomska razvitost, velikost obrambnega proračuna in velikost obrambnih izdatkov na prebivalca. Predvsem pa določitev velikosti finančnega plačila temelji na principu "sposobnost plačati". (Arnejčič, 1999: 14) V povprečju vsaka država prispeva 0,5 % obrambnega proračuna, so pa med leti možna odstopanja, ki praviloma nihajo v obsegu +/- 0,2 % BDP letno.

Za nove države članice je bilo sprejetje povezano s prepotrebim povečanjem deleža izdatkov za obrambo, saj na vojaškem področju zaostajajo za ostalimi članicami in ta manjk morajo v najkrajšem možnem času nadomestiti.

3.2.1.1.1 Velikost Češkega obrambnega proračuna in letni prispevek v skupni proračun zveze NATO

Češka je v letu 1999 za obrambo namenila 2,2 %, leto kasneje pa se je procent povečal na 2,3 %. Kljub povečanju sredstev namenjenih za obrambo pa le-ta še vedno ne zadostujejo za realizacijo dolgoročnih, niti kratkoročnih ciljev. Kratkoročni cilji so predvsem nujna posodobitev zastarele vojaške opreme, dolgoročno pa želijo doseči zadovoljivo stopnjo kompatibilnosti vojaške opreme s standardi zveze NATO.

Češka vlada je sprejela sklep, da bo za obrambno prilagajanje tudi v prihodnje, natančneje do leta 2004 namenila 2,2 % BDP. Češki general major Jaroslav Škopek (Grmek, 2001: 11) meni, da je obrambni proračun dovolj visok, vendar so v preteklosti sredstva neracionalno porabljali. Reforma se bi morala osredotočiti na učinkovitost

dobav, načrtovane projekte nadgradnje in modernizacije, delitve sredstev znotraj obrambnega proračuna ter mehanizme nadzora in revizije.

Tabela 1: BDP in obrambni proračun v Republiki Češki.

	1999	2000
BDP (pri konstantnih cenah)	-0,2 %	1,4 %
letno spreminjanje obrambnih izdatkov	8,6 %	4,3 %
delež obrambnih izdatkov v BDP (pri konstantnih cenah)	2,2 %	2,3 %
<ul style="list-style-type: none"> • delež izdatkov za osebje • delež izdatkov za opremo • delež izdatkov za infrastrukturo • delež drugih izdatkov 	46,9 % 16,3 % 7,1 % 29,8	42,7 % 21,7 % 4,5 % 31,1 %
BDP	5.121 USD	5.200 USD
obrambni izdatki na prebivalca	115 USD	120 USD

Vir: prirejeno po Kosirnik (2001: 53-58).

Iz zgornje tabele je razvidno, da se je BDP v letu 1999 neznatno zmanjšal, v letu 2000 pa zopet povečal za 1,4 %. V obeh letih pa je bilo znotraj BDP visoko naraščanje obrambnih izdatkov, leta 1999 za 8,6 %, leta 2000 pa je procent padel na 4,3 %, kar je še vedno nad povprečjem evropskih zaveznic, ki za leto 2000 znaša 1,4875 %. Češka ima delež obrambnih izdatkov v BDP v prvih dveh letih članstva v zvezi NATO nad povprečjem vseh držav članic, ki znaša 2 %. To je posledica nujnih vlaganj na vojaškem področju. Pri izdatkih opazimo večje odstopanje od povprečja držav članic zveze NATO pri izdatkih za infrastrukturo v letu 1999, za katere je Češka namenila 7,1 % obrambnega proračuna, povprečje ostalih članic zveze pa je 3,8 %. Tudi to je posledica zastarele opreme, neprimernih infrastrukturnih pogojev za delo ... Pri velikosti BDP (USD) in obrambnih izdatkih na prebivalca (USD) pa se pokaže, da kljub povečanju obrambnega proračuna Češka v obeh primerjavah zelo zaostaja pod povprečjem evropskih zaveznic.

Pri njih je na primer leta 2000 BDP v povprečju znašal 19.854 USD, na Češkem pa samo 5.200 USD. Na prebivalca pa so evropske zaveznice namenile 394 USD in Češka je s 120 USD na prebivalca zopet na repu lestvice.

Tabela 2: Prispevek Republike Češke v skupni proračun Zveze NATO.

	civilni del proračuna (milijonov USD)	vojaški del proračuna (milijonov USA)	infrastrukturi del proračuna (milijonov USD)	delež v celotnem proračunu zveze (%)
Češka	0,2	3,8	2,4	0,5
NATO skupaj	458,0	495,7	161,1	100,0

Vir: prirejeno po Paying for Nato`s common costs, 2002.

Delež Češke v prvem letu članstva v skupni proračun je znašal 0,5 %, od tega je bilo 200.000,00 USD namenjenih za civilni del, 3.800.000,00 USD za vojaški del in 2.400.000,00 USD za infrastrukturalnega. Od celotnega nacionalnega obrambnega proračuna je Češka v zvezo namenila 0,125 % sredstev, v povprečju pa ostale države članice namenijo 0,5 % sredstev iz nacionalnih obrambnih proračunov (Paying for Nato`s common costs, 2002).

3.2.1.1.2 Velikost Madžarskega obrambnega proračuna in letni prispevek v skupni proračun zveze NATO

Madžarska je od vseh treh držav v zadnjih letih imela najvišjo gospodarsko rast in tako bi lahko namenila tudi največ finančnih sredstev za obrambo.

Tabela 3: BDP in obrambni proračun v Republiki Madžarski.

	1999	2000
Spreminjanje BDP (pri konstantnih cenah)	4,5 %	5,2 %
letno spreminjanje obrambnih izdatkov	8,8 %	8,1 %
delež obrambnih izdatkov v BDP (pri konstantnih cenah)	1,6 %	1,7 %
• delež izdatkov za osebje	46,7 %	50,8 %
• delež izdatkov za opremo	21 %	13,1 %
• delež izdatkov za infrastrukturo	4 %	5,1 %
• delež drugih izdatkov	28,3 %	31 %
BDP	5.251 USD	5.435 USD

obrambni izdatki na prebivalca	84 USD	91 USD
---------------------------------------	---------------	---------------

Vir: prirejeno po Kosirmik (2001: 53-58).

V letih 1999, 2000 je Madžarska v skladu z visoko gospodarsko rastjo primerno povečevala svoj BDP, leta 1999 za 4,5 %, leta 2000 pa za 5,2 %. Tudi delež za obrambne izdatke se je v prvih letih članstva zelo povečal, leta 1999 za 8,8 %, leto kasneje pa za 8,1 %. Kljub temu pa je delež obrambnih izdatkov v BDP še vedno nižji od povprečja držav članic zveze. Od novo sprejetih držav Madžarska nameni najmanj procentov BDP za obrambo. Znotraj obrambnega proračuna je opaziti večje odstopanje od povprečja držav članic zveze pri izdatkih za opremo, ki so leta 1999 na Madžarskem znašali 21 %, povprečje pa je 15 %. Čeprav ima izmed vseh novo sprejetih članic Madžarska najvišji BDP (v USD), ki je leta 2000 znašal 5,435 USD, je le-ta še vedno močno pod povprečjem evropskih članic zveze NATO (19.854 USD). Podobna primerjava je tudi pri obrambnih stroških na prebivalca, ki so leta 2000 znašali 91 USD, povprečje evropskih zaveznic pa 349 USD.

Tabela 4: Prispevek Republike Madžarske v skupni proračun Zveze NATO.

	civilni del proračuna (milijonov USD)	vojaški del proračuna (milijonov USA)	infrastrukturni del proračuna (milijonov USD)	delež v celotnem proračunu zveze (%)
Madžarska	0,1	2,7	1,0	0,3
NATO skupaj	458,0	495,7	161,1	100,0

Vir: prirejeno po Paying for Nato's common costs, 2002.

Madžarska je v letu 1999 v skupni proračun prispevala samo 0,3 % sredstev, kar je najmanj od vseh novo sprejetih držav. 100.000,00 USD je bilo namenjenih za civilni del, 2.700.000,00 USD za vojaškega in 1.000.000,00 USD za infrastrukturnega. V zvezo je od celotnega nacionalnega proračuna namenila samo 0,07 % sredstev (Paying for Nato's common costs, 2002).

3.2.1.1.3 Velikost Poljskega obrambnega proračuna in letni prispevek v skupni proračun zveze NATO

Poljska se je od vseh treh novosprejetih držav najslabše izkazala pri zagotavljanju finančnih sredstev.

Tabela 5: BDP in obrambni proračun v Republiki Poljski.

	1999	2000
spreminjanje BDP (pri konstantnih cenah)	4,1 %	5,2 %
letno spreminjanje obrambnih izdatkov	0,7 %	2,3 %
delež obrambnih izdatkov v BDP (pri konstantnih cenah)	2,0 %	2,0 %
<ul style="list-style-type: none"> • delež izdatkov za osebje • delež izdatkov za opremo • delež izdatkov za infrastrukturo • delež drugih izdatkov 	62,4 %	61,5 %
	11,1 %	10,7 %
	1,4 %	2,0 %
	25,1 %	25,8 %
BDP	4.059 USD	4.262 USD
obrambni izdatki na prebivalca	83 USD	85 USD

Vir: prirejeno po Kosirnik (2001: 53-58).

Poljska je sicer povečala BDP, leta 1999 za 4,1 %, leto kasneje pa za 5,2 %, vendar ravno nasprotno kot pri ostalih dveh obravnavanih državah ni moč opaziti znatnega povečanja obrambnih izdatkov. Le-ti so se leta 1999 povečali samo za 0,7 %, leta 2000 pa za 2,3 %. Znotraj BDP so v obeh letih namenili ravno toliko kot znaša povprečje evropskih zaveznic članic, to je 2,0 %. Znotraj obrambnega proračuna so manj namenili za opremo, leta 1999 11,1 % (povprečje 15,0 %) in za infrastrukturo, leta 1999 1,4 % (povprečje 3,8 %). Od novo sprejetih držav ima Poljska tudi najnižji BDP, ki je leta 2000 znašal 4.262 USD. Od vseh članic zavezništva je nižji BDP imela še samo Turčija (3.262 USD). Na repu lestvice pa je Poljska tudi pri obrambnih izdatkih na prebivalca, saj so leta 2000 namenili samo 85 USD, kar je najmanj od vseh članic zavezništva.

Tabela 6: Prispevek Republike Poljske v skupni proračun Zveze NATO.

	civilni del proračuna (milijonov USD)	vojaški del proračuna (milijonov USA)	infrastrukturni del proračuna (milijonov USD)	delež v celotnem proračunu zveze (%)
Poljska	0,5	10,3	4,0	1,3
NATO skupaj	458,0	495,7	161,1	100,0

Vir: prirejeno po Paying for Nato`s common cost, 2002.

Poljska je v skupni proračun zveze prispevala 1,3 % sredstev, od tega jih je bilo namenjenih 500.000,00 USD za civilni del, 10.300.000,00 USD za vojaškega in 4.000.000,00 za infrastrukturnega. Od celotnega nacionalnega proračuna je bilo v zvezo namenjenih 0,36 % finančnih sredstev (Paying for Nato`s common costs, 2002).

3.2.2 Reorganizacija in modernizacija vojske ter doseganje interoperabilnosti

Za sodelovanje v zavezništvu je poleg finančnih sredstev, potrebno zagotoviti tudi primerno opremo za nemoteno delovanje v skupnih vajah, operacijah in ostalih nalogah. Članstvo v zavezništvu je namreč šele začetek dolgotrajnega procesa, saj »k/o plačaš vstopnico, si moraš sam izbrati opremo, s katero boš najbolje igral oz. delal« (The Economist, 1997: 53).

Vse tri države se srečujejo z reformo obrambnih institucij, ki zadeva institucionalno prestrukturiranje, ureditev razmerij med vojaško in civilno sfero ter doseganje kompatibilnosti s standardi zveze NATO. Oblikovali so koncepte, ki predvidevajo prehod iz koncepta množične, pretežno rezervne vojske v koncept majhne in bolj učinkovite s povečanim deležem poklicne sestave. Potrebno je tudi identificirati in usposobiti enote, ki bodo v sestavi enot za hitro posredovanje sposobne bojno delovati v zavezniških večnacionalnih enotah, kjer je ena izmed težav tudi komunikacija, katero podrobneje razlagam v poglavju 3.2.5. Predvsem pa je potrebna posodobitev zastarele opreme, ki ne zadostuje standardom zveze NATO in onemogoča delovanje vojakov omenjenih držav v skupnih akcijah.

3.2.2.1 Reorganizacija in modernizacija Češke vojske ter doseganje interoperabilnosti

S problemom prevelikega števila vojakov se je Češka srečevala že na poti pogajanj za članstvo. Tako so po kriterijih za članstvo v zvezi NATO že pred sprejetjem zmanjševali število vojakov. V začetku leta 1999 je imela Češka 78.580 vojakov, kar pa predstavlja le 60 % vseh iz leta 1993. V enem samem letu pa se je število zmanjšalo na

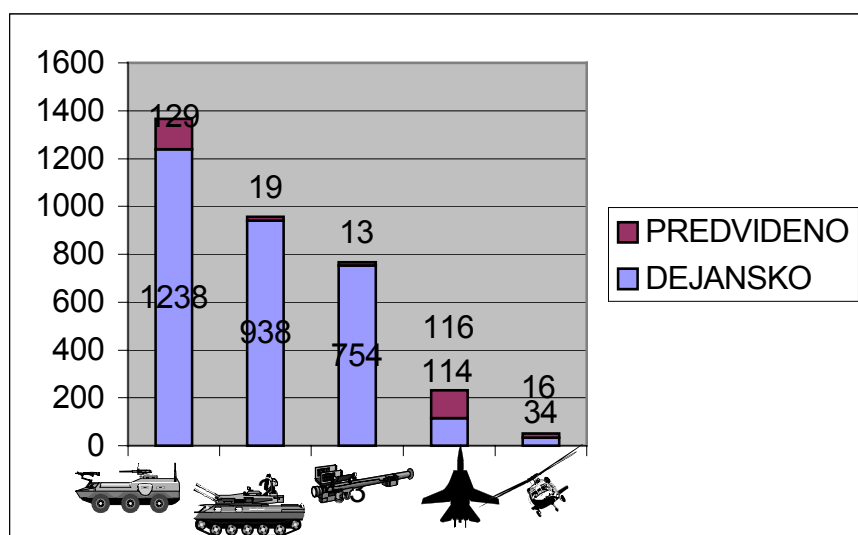
58.200, od tega kopenska vojska obsega 42.800 vojakov in letalstvo 15.400 (intervju z Nj. Eksc. Tomáš Szunyog, 2002).

Oborožene sile so sedaj razdeljene na:

- a) sile za takojšnje posredovanje (profesionalizacija),
- b) sile za hitro posredovanje,
- c) glavne obrambne sile.

Le-te so po mnenju generalmajorja Jaroslava Škropka (Grmek, 2001: 11) še vedno preobsežne, predvsem pa je prevelik podčastniški in častniški kader, katerega učinkovitost poveljevanja in nadzora je majhna.

Graf 1: Dejansko in predvideno število glavnih oborožitvenih sistemov.

Vir: prirejeno po Grmek, 2001: 12

Večino sredstev iz obrambnega proračuna so v prvih letih članstva in jih bodo tudi v naslednjih nekaj letih namenili za nakup lahkih jurišnih letal L-159, proizvedenih v tovarni Aero Vodochody ter za nadgradnji tanka T-72 (Assesment of the first year of the membership of the Czech republic in the North Atlantic Treaty Organisation as viewed my the Ministry of Defence 2000: 6-8). Prvi dve letali so z zamudo, zaradi priporočila zveze NATO po vgraditvi zračnega polnilnega sistema, prejeli na slovesnosti 10. aprila 2000. Že oktobra 2001 pa so se pojavili prvi zapleti, saj je v dveh primerih med poletom prišlo do odpovedi elektronskih sistemov. Ministrstvo za obrambo je naročilo 72 letal in do sedaj so jih prejeli 24, čeprav so vsa letala s strani Ministrstva za obrambo predhodno že bila plačana. Celotno naročilo je znašalo 1,37 milijarde dolarjev in zaradi

nabave je prišlo do pomanjkanja finančnih sredstev za delo na drugih področjih. Dobava 72 letal s strani domače vojaške industrije naj bi doprinesla k obstoju in širitvi le-te, vendar so za zasluge potrebna še večja naročila (za doseganje dobička bi potrebovali najmanj 200 naročil) (intervju z Nj. Eksc. Tomáš Szunyog, 2002). Na področju modernizacije opreme pa so se v državi odvijali tudi politični boji glede projektnega razpisa za 24 do 36 superpersoničnih lovcev, ki bodo nadomestili letala sovjetske izdelave MiG 21. Odločili so se za 24, morda tudi 36 gripinov, švedskih lovcev srednje generacije (Knific, 2002: 47). Vladno odločitev in odobritev denarja za nakup pa mora odobriti še parlament.

V letu 2000 so zaključili s prvo fazo integracije zračnih sil v NATINADS (*Nato Integrated Air Defence System* – Natov sistem zračne obrambe), saj želijo na področju zračnih sil čimprejšnjo integracijo. Za to pa so potrebni veliki izdatki in s strani zveze NATO so dobili priporočilo o realnem planiranju izdatkov za letalstvo.

3.2.2.2 Reorganizacija in modernizacija Madžarske vojske ter doseganje interoperabilnosti

Oktober 1999 je bilo v reviji NATO Review (Gorka, 1999:35) objavljena kritika madžarskemu ministru za obrambo zaradi počasne reorganizacije vojske. Med drugim se mu je očitalo, da se kljub dobrim gospodarskim kazalcem zelo malo sredstev namenja za obrambo. Posledica tega je, da v prvih dveh letih članstva ni bilo večjih vlaganj v modernizacijo vojaške opreme in so aktivnosti izvajali predvsem na področju izobraževanja in reorganizaciji vojske. Zamenjava zastarele tehnike je predstavljena na čas po letu 2006.

Šele junija 2000 je madžarski parlament na podlagi strateškega poročila sprejel 10-letni tristopenjski načrt modernizacije obrambnih sil. Prva faza naj bi trajala do leta 2003 in bi se osredotočila predvsem na nadaljnje zmanjšanje števila vojakov, izobraževanje, povečanje števila profesionalnih vojakov, pri čemer naj bi razmerje znašalo 1:1 ter nujne prilagoditve kompatibilnosti z opremo zveze NATO (posodobitev letal MiG-29). V naslednji fazi od 2003 do 2006 se bodo osredotočili predvsem na izobraževanje, izboljšanje pogojev za delo, ki bi tako postalo bolj učinkovito ter povečanje gibljivosti

vojske na osnovi modernejšje opreme in oborožitve. Šele v tretji fazi od leta 2007 do 2010 pa se predvideva dovolj finančnih sredstev za večje nakupe nove opreme in orožja. Prioritete glede nabave opreme so na področju zračne obrambe, zvez in enot za hitro posredovanje (Balkans, november 2000 – april 2001, 2001a: 399-400).

Glede posodobitve vojaške opreme so v prvih letih članstva obstajala nasprotujoča mnenja o tem, ali je bolje posodobiti letala MiG-29 sovjetske izdelave, ki potrebujejo generalni remont, saj je med drugim potrebno vgraditi NATO-kompatibilne radijske sprejemnike, sistem za prepoznavanje sovražnika in napravo za pomoč pri pristajanju letal. Alternativni pa sta bili najem oziroma nakup rabljenih letal zahodnih zaveznic. 8. februarja 2001 je kabinet za nacionalno varnost odločil, da bodo na letalih MiG-29 izvedli le minimalno obnovo letal in še to samo nekaterih, ki jih bodo koristili za treninge. V treh letih bodo zamenjali letala MiG-29 z 14 gripini, ki jih bodo sprva verjetno le najeli. Od septembra 2001 je šef generalštaba ustavil let zastarelih letal MiG-21. Pojavlja pa se tudi vprašanje usposobljenosti pilotov, ki bi morali leteti 150 do 200 ur letno, sposobni pa so zagotoviti le od 60 do 80 ur letenja za izbrane pilote. Dosti pilotov je v letu 2000 zaradi finančnih razlogov zaprosilo za upokojitev. Nekateri pa so se odločili za nadaljevanje kariere v civilnem letalstvu, kjer je zaslužek neprimerno večji. Kljub množičnim odhodom ima Madžarska dovolj pilotov, saj se je zmanjšala tudi potreba po velikem številu pilotov in letno potrebujejo prirastek od 7 do 8 pilotov. Ko bodo najeli letala, bo ceneje, če bodo namesto doma, pilote izobraževali v Kanadi. V nekaj letih načrtujejo, da bodo imeli eno letalsko enoto, v kateri bo okoli 14 letal in približno 20 pilotov (intervju s Podpolkovnikom Gábor Óvári, 2002). Posebej pa je potrebno ločiti helikoptersko enoto, za katero pilote trenirajo doma in bodo še okoli 10 let uporabljali trenutno opremo.

Povprečna starost vojaških motorni vozil je okoli 20 let in kar 3/4 jih potrebuje popravilo. Vozila naj bi zamenjali v tretji fazi, ko bodo nabavili tovornjake, avtobuse in terenska vozila. Dolgoročno se predvideva 240 milijard forintov, pričeli pa bodo v letu 2002, ko bodo v ta namen zagotovljene 4 milijarde forintov.

Po podatkih Janes sentinel (Balkans, november 2000 – april 2001, 2001a:363) je v letu 1999 Madžarska imela 55.757 vojaških oseb, od tega jih je 44.057 pripadali vojski,

11.700 zračnim silam in 400 mornarici. Pred desetimi leti je bila ta številka višja za več kot 60 %. V prihodnosti se pričakuje še nadaljnje zmanjšanje števila vojaških oseb, saj vladni načrt iz leta 1999 predvideva le 45.000 vojaških oseb na poveljniški in operativni ravni. Predvideva se zmanjšanje častniškega kadra in povečanje deleža podčastnikov in pogodbenih vojakov v vojski.

Pri reorganizaciji je potrebno omeniti tudi začetne negativne posledice, to je odpor starejših častnikov, ki so se ob ukinitvi posameznih vojašnic zbali za svoj status ter se med seboj povezovali z namenom blokiranja kakršnihkoli sprememb in s tem dejanjem še upočasnili že počasno reorganizacijo.

Madžarska lahko po podatkih iz leta 2000 sodeluje v zvezi NATO z dvema bataljonoma in eno mehanizirano brigado (Hungary, 2000: 298).

Prodaja v vojaški industriji je vse od razpada Varšavskega pakta padala, kar je logična posledica zmanjšanja števila vojakov in s tem tudi opreme. Potrebno pa je omeniti, da Madžarska nima in ni imela posebno razvite namenske proizvodnje in so podjetja sledila tehnološkemu razvoju, zato so se nekatera preusmerila na civilne trge. S sodelovanjem z zahodnimi podjetji pa madžarska vojaška industrija ponovno dobiva zagon. Zagotovljeno je večje tržišče, razvijajo pa tudi nove, obrambno orientirane proizvode, kot na primer strelno orožje in inovativni artiljeriski dodatki. Do konca meseca novembra 2000 je bilo med uradnimi dobavitelji zveze NATO tudi 161 madžarskih podjetij, ki pa se morajo še podrediti seriji kontrole industrijske varnosti (Balkans, november 2000 – april 2001, 2001a: 422).

3.2.2.3 Reorganizacija in modernizacija Poljske vojske ter doseganje interoperabilnosti

Poljska je bila v prvih dveh letih članstva bolj aktivna na področju reorganizacije kot pa na področju modernizacije. Število vojakov so od leta 1988 do januarja 1999 nekako prepolovili in ob sprejetju so beležili 285.000 vojakov. Sredi leta 2001 pa je bilo vojakov samo še okoli 200.000. Do leta 2003 načrtujejo še nadaljnje zmanjšanje na okoli 150.000 do 165.000 vojakov, od katerih bi polovico predstavljali profesionalni

vojaki (Simon, 2000:2-3). Leta 1999 so na podlagi uredbe Ministra za nacionalno obrambo iz leta 1998 vojaški rok skrajšali z 18 na 12 mesecev, leta 2004 pa ga nameravajo še dodatno skrajšati na devet oziroma deset mesecev (intervju z gospodom Paweł Czerwińskim, 2002). Tudi na Poljskem se zaradi nerešenih socialnih vprašanj vojakov srečujejo z velikim odzivom kvalitetnega vojaškega kadra, ki odhaja predvsem v gospodarstvo, kjer so večje možnosti zaslužkov.

Program integracije in modernizacije poljskih oboroženih sil je bil sprejet s strani Sveta ministrov za obdobje 1998-2012. Marca 2001 pa je vlada Odboru za obrambo poljskega parlamenta predstavila obrambni načrt za krajše obdobje, od leta 2001 do 2006 (intervju z gospodom Paweł Czerwińskim, 2002).

Prednostne naloge so:

- modernizacija letalskih sil in sistem zračne obrambe,
- nadaljevanje posodobitve komunikacijskih sistemov, sistemov navigacije in oborožitve,
- doseganje interoperabilnosti pri C3I sistemu za enote, ki so namenjene silam za hitro posredovanje.

Vse to pa je povezano s prepotrebno povečanjem finančnih sredstev namenjenih za obrambo, saj je pomanjkanje le-teh do sedaj oviralo modernizacijo opreme poljske vojske. Za potrebe zračne obrambe naj bi si do leta 2006 izposodili 16 rabljenih letal in kupili 60 novih lovcev. Poljsko Ministrstvo za obrambo je sklenilo kupiti španska transportna letala Casa CN – 235, ki bodo zamenjala zastarela ruska letala An – 26 (The initial experience from Poland's integration with NATO, 2000: 2).

Velika težava v letalstvu je pomanjkanje števila ur letenja, ki jih letno zagotovilo samo okoli 60, minimum zveze NATO pa je 100 (Central Europe and the Baltic states, september 2000 – februar 2001, 2001: 315).

V varnostni strategiji (Varnostna strategija Republike Poljske, 2000) je vidno izpostavljena tudi obrambna industrija, katere razvoj naj bi potekal skladno z modernizacijo vojaške opreme. Ponovni zagon obrambne industrije vidijo v privatizaciji podjetij industrijskega obrambnega značaja, kljub temu pa bi država ohranila nadzor nad skupino podjetij, ki so ključnega pomena za obrambo države. Del dohodkov iz tega

naslova bi namenili za reorganizacijo obrambnega sektorja in modernizacijo vojaških sil.

3.2.3 Sodelovanje v organih zveze NATO

Z vključitvijo v zvezo NATO so vse tri države postale tudi polnopravne članice vseh delovnih teles s pravicami, dolžnostmi in odgovornostmi glede kolektivnega odločanja. Kolektivno odločanje pomeni ena država en glas, torej ima vsaka izmed novo sprejetih držav formalno možnost veta na odločitve. Na vseh nivojih pa si morajo v duhu Severnoatlantske pogodbe prizadevati za doseganje dogovora in čim manj blokad soglasnega sprejetja odločitev.

V zvezi NATO je stalno zaposlenih okoli 3150 oseb iz različnih držav. Od tega je okoli 1400 predstavnikov nacionalnih delegacij in vojaških predstavnikov pri zvezi NATO. V civilnem delu je za posamezna delavna mesta velika konkurenca, saj zaposlujejo glede na primernost kandidatov in ne glede na nacionalno pripadnost. V vojaškem delu pa je število zaposlenih za posamezne države določeno s kvotami (NATO Handbook, 2001: 217).

Vsaka država članica je v Severnoatlantskem svetu zastopana z ambasadorjem ali stalnim predstavnikom, ki mu pomaga državna delegacija (uradniki in svetovalci), ki predstavlja državo v odborih zveze NATO. Delegacija šteje praviloma okoli 5 oseb. Delegacije imajo prostore na sedežu zveze, kar jim omogoča vsakodnevno formalno in neformalno komuniciranje kvotami (NATO Handbook, 2001: 217).

S članstvom v zvezi NATO so Češka, Madžarska in Poljska pridobile tudi možnost sodelovanja v odborih zavezništva. Glavnih Odborov zveze NATO je 36 in veliko se jih redno srečuje v zasedbi PfP ali EAPC (NATO Handbook, 2001: 530,531).

3.2.3.1 Sodelovanje Češke v organih zveze NATO

Stalna misija pri zvezi NATO združuje civilno in vojaško predstavništvo. V civilnem delu so poleg političnih svetovalcev tudi vojaški svetovalci s strani nacionalnega

Ministrstva za obrambo. Poleg njih pa v sklopu predstavništva delujejo tudi vojaški predstavniki, ki od skupno 55 oseb celotnega predstavništva predstavljajo 1/3 zaposlenih.

Stroški predstavnikov so v letu 2001 znašali okoli 113 milijonov CZK (oziroma okoli 3.517.898,00 USD).

Češka se pri sodelovanju v organih zveze NATO srečuje s problemom varnostnega preverjanja po aktu št. 148/98 Coll., ki vsebuje stroge zahteve na področju varovanja zaupnih podatkov. Zaradi te "birokratske" ovire v prvih mesecih članstva ni bilo moč zagotoviti zadostnega števila oseb, ki bi lahko zastopale Češko v delovnih telesih zaveznitva in v določeni meri se s tem problemom še vedno srečujejo (Assesment of the first year of the membership of the Czech republic in the North Atlantic Treaty Organisation as viewed my the Ministry of Defence, 2000: 10,11).

V civilnem delu so zaposlene samo 3 osebe in pričakujejo, da jih bo v naslednjih treh do petih letih okoli deset. V vojaškem delu pa je zaposlenih okoli 200 oseb, od tega tudi dva generala. Problem je zagotovitev ustreznih ljudi in pa njihovo plačilo, ki bremeni nacionalno državo.

3.2.3.2 Sodelovanje Madžarske v organih zveze NATO

Predstavništvo Madžarske v atlantskem zaveznitvu je sestavljeno iz misije pri zvezi NATO in iz vojaških predstavnikov, ki delajo za potrebe zveze. Civilno predstavništvo šteje praviloma 10 oseb, od tega je večina diplomatov, preostanek predstavlja tehnično osebje. Za potrebe zveze NATO trenutno dela okoli 105 oseb, večino predstavljajo vojaške osebe, manj kot 5 % pa civilisti (ekonomisti, pravniki). Stroški vseh zaposlenih oseb na leto znašajo okoli 1.000.000,00 USD (intervju s Podpolkovnikom Gábor Óvári, 2002).

3.2.3.3 Sodelovanje Poljske v organih zveze NATO

Stalno predstavništvo Poljske pri zvezi NATO šteje okoli 20 diplomatov, ki jim pomaga okoli 15 sodelavcev administrativno-pisarniškega osebja (intervju z gospodom Paweł Czerwińskim, 2002).

Do konca leta 2004 mora Poljska zagotoviti 378 oseb, ki bodo delale v organih zveze NATO. Konec leta 2000 je bilo v organih zavezništva zaposlenih 76 vojaških oseb (v poveljstvu zveze, NMR in oddelki za zveze), od tega sta bila dva generala, poleg tega pa je bilo v poveljniških strukturah zveze NATO zaposlenih dodatnih 64 vojaških oseb, izmed njih so bili štirje generali. Poljaki so aktivno sodelovali v več kot 300 različnih komitejih in delovnih skupinah (The initial experience from Poland's integration with NATO, 2000: 3). Najvišji vojaški položaji, ki so jih Poljaki zasedli v strukturah zveze NATO so: vodja Enot za koordinacijo Partnerstva za mir, namestnik poveljnika Mednarodnega korpusa zveze NATO v Turčiji, namestnik poveljnika SHAPE (intervju z gospodom Paweł Czerwińskim).

3.2.4 Sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO

Nov strateški koncept predvideva še aktivnejše sodelovanje držav članic zavezništva v mednarodnih mirovnih operacijah, saj je za mir v državah članicah zavezništva potrebna stabilnost širše regije. Od držav članic se pričakuje sodelovanje v mnogoterih mirovnih operacijah kot so: preprečevanje sporov, humanitarna pomoč, vzpostavljanje in ohranjanje miru, zaščita in reševanje. Stroški sodelovanja so v vseh primerih breme držav samih.

Češka, Madžarska in Poljska so že pred sprejetjem sodelovale v mednarodnih mirovnih operacijah pod okviri Združenih narodov in OSCE. V okviru PfP pa so s svojimi enotami sodelovale tudi v mirovnih operacijah zveze NATO.

3.2.4.1 Sodelovanje Češke v mednarodnih mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO

Od februarja 1996 do decembra 1996 je češki mehanizirani bataljon s 834 osebami sodeloval v mirovni operaciji zveze NATO (IFOR). Njihova naloga je med drugim bila

tudi nenehna pripravljenost sil za hitro posredovanje v primeru morebitnih intervencij. Od decembra 1996 do junija 1998 se je v enotah SFOR izmenjalo okoli 1500 čeških vojakov. Od julija 1998 je v enotah SFOR II sodelovalo okoli 600 oseb (The Armed Forces of the Czech Republic, 2000: 131-138).

V letu 1999 je v enotah SFOR-ja, in KFOR-ja sodelovalo skoraj 800 Čeških vojakov, v letu 2000 pa so sodelovali v enotah SFOR-ja z 588 vojaškimi osebami (Ministry of defence of the Czech republic, 2000: 9). V letu 2001 je v enotah SFOR, KFOR in AFOR (*Albanian Force*) sodelovalo 620 oseb (»Official statement on some questions from Mateja Spolenak«, 2002). Potrebno pa je izpostaviti tudi sodelovanje čeških vojaških zdravnikov v večjih mirovnihih operacijah na Balkanu (The Armed Forces of the Czech Republic, 2000: 137-138).

Opaziti je trend zmanjševanja števila pripadnikov rezervne sestave v operacijah, kar je korak v smer, ki jo podpira tudi češka vlada, ki je na seji 29. avgusta 2001 sklenila oborožene sile do leta 2007 preoblikovati v poklicno vojsko (Večer, 2001: 7). Predlog pa v parlamentu ni dobil zadostne podpore.

V mirovnihih operacijah se je Češka izkazala kot dober partner, v krizi na Kosovu pa so bile aktivnost Češke ocenjene kot slabe, tako glede podpore javnega mnenja, kot tudi samega aktivnega sodelovanja in predvsem pokazane politične pripravljenosti.

3.2.4.2 Sodelovanje Madžarske v mednarodnihih mirovnihih operacijah pod okriljem zveze NATO

Po letu 1996 je Madžarska sodelovala v šestih mirovnihih operacijah, v katerih je bila udeležena z 800 vojaki in opazovalci. Največji uspeh je doživela z inženirskim bataljonom, ki je s 416 osebami deloval v enotah IFOR. Madžarska vlada je konec leta 1995 dovolila namestitev ameriških vojakov v mestu Taszar, na tamkajšnjem vojaškem letališču. Mesto je od leta 1995 eno najpomembnejših logističnih središč ameriških sil, ki sodelujejo v mirovnihih operacijah v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu (Joo, 1999: 104-107). Madžarska v enote IFOR in SFOR tako ni prispevala samo vojake, temveč je tudi dovolila začasno stacioniranje tujih enot, ki so sodelovale v mirovnihih operacijah, na območju svoje države. Od decembra 1995 do decembra 1996 je tranzit in prenočišča

zagotovila za okoli 126.000 oseb, 3600 letal in helikopterjev ter 50.000 vozil (National Defence, 2002).

V letu 2001 je v mirovnih operacijah po svetu sodelovalo 710 pripadnikov madžarske vojske, največ v KFOR, kjer je deloval bataljon za varnost in logistiko ter zdravniško osebje, ki šteje 335 oseb. Poleg tega so v SFOR sodelovali s kontingentom 215 inženirjev, prisotni pa so bili tudi v misijah na Cipru, Golanskem višavju, Daljnem vzhodu (Grmek, 2001: 12).

Madžarski parlament je prvega dne zračnih napadov na ZRJ, 24. marca 1999, z 255 glasovi za, 12 proti in 8 vzdržanimi odobril uporabo zračnega prostora zvezi NATO. Tudi javnost je v večini podpirala zračne operacije zveze NATO v ZRJ, konec meseca aprila 1999 je bila podpora okoli 60 %. Nezadovoljstvo je bilo prisotno predvsem zaradi bombardiranja ciljev v Vojvodini, kjer živi dosti Madžarov (Potočnik, 2000: 4). Madžarska je najprej odobrila uporabo svojega vojaškega prostora, kasneje pa je sodelovala tudi pri dobavi goriva ter dovolila uporabo svoje vojaške infrastrukture, za kar je po koncu dobila pohvale in zahvale za sodelovanje.

V krizi na Kosovu se je Madžarska izkazala kot dober partner pri zagotavljanju pomoči silam zveze NATO (uporaba vojaških baz, dovoljenje preletov letal zveze NATO). Politična podpora pa je bila predvsem zaradi bližine konflikta nižja, kot bi pričakovali od članice zavezništva.

3.2.4.3 Sodelovanje Poljske v mednarodnih mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO

V enotah IFOR je sodeloval 16 Airborne Battalion, ki je bil za nalogo pripravljen v skladu z NATO standardi. V enotah IFOR je sodelovalo približno 700 poljskih vojakov. S 16. Airborne Battalion so aktivno sodelovali tudi v enotah SFOR, kot del Nordijsko-poljske bojne skupine (*Nordic-Polish Battle Group*) (Polish Armed forces).

Tudi po vključitvi v zvezo NATO je Poljska še naprej aktivno sodelovala v mednarodnih operacijah, predvsem na Balkanu v enotah KFOR-ja in AFOR-ja. Že

kmalu po sprejetju so sodelovali v humanitarni akciji NATO (varovanje splošne humanitarne akcije, gradnja taborov, gradnja vodnjakov in montažnih objektov za begunce) in v Albanijo poslali 140 vojakov.

Letno sodeluje v mednarodnih mirovnihi operacijah več kot 360 poljskih vojakov, med drugim Poljaki aktivno sodelujejo tudi z državami nečlanicami in imajo z Litvo in Ukrajino bataljon za opravljanje nalog na Kosovu.

Okvirni letni strošek sodelovanja v mednarodnih mirovnihi operacijah v okviru zveze NATO znaša 20.000.000,00 USD (The initial experience from Poland's integration with NATO, 2000: 2-3).

V krizi na Kosovu se je Poljska izkazala kot najbolj soliden partner, tako glede politične podpore, podpore javnosti, kakor tudi s sodelovanjem v sami operaciji. Že v času zračnih napadov je v Albaniji deloval majhen poljski kontingent.

3.2.5 Civilno in vojaško izobraževanje za delo v zavezništvu

Vse tri sprejete države se srečujejo s pomanjkanjem strokovnjakov s področja obrambe, ki obvladajo tuje jezike in bi želeli delati v organih zveze NATO. Na vseh področjih je problem komunikacija, saj je znanje tujih jezikov, predvsem pri srednji in starejši generaciji relativno slabo. V civilnem delu se srečujejo s pomanjkanjem ljudi zato, ker v prvih letih članstva potrebujejo za eno delovno mesto na sedežu zavezništva tri osebe: eno osebo, ki dela na sedežu zavezništva, drugo, ki se pripravlja za prevzem funkcije in tretjo, ki je od tam že prišla in prenaša svoje izkušnje na drugo osebo. Tudi pri vojaškem osebju je največ izobraževanja potrebno na področju znanja tujih jezikov, poleg tega pa je potrebno dodatno izobraževanje na vojaškem področju (nove taktike, sistemi, oborožitev ...).

3.2.5.1 Izobraževanje na Češkem

Na področju izobraževanja je bilo v prvih letih največ dela vloženo v jezikovno izpopolnjevanje in strokovno izobraževanje. Velika težava je nastala, ker Čehi

večinoma ne znajo drugega tujega jezika kot Slovaščino. Že v prvem letu pa je dosti oseb osvojilo tuj jezik na stopnji zahtev STANAG 6001.

Vojaške šole so prilagodile učne programe standardom zveze NATO, pa tudi na poveljniških in štabnih tečajih so na področjih operativnega načrtovanja in izvajanja skupnih akcij uvedle nove vsebine, ki sovpadajo z standardi zveze. Večinoma izobraževanje poteka skozi delo in pa v okviru specializiranih tečajev in kratkih študijskih obiskov na sedežu zavezništva (Assesment of the first year of the membership of the Czech republic in the North Atlantic Treaty Organisation as viewed my the Ministry of Defence, 2000).

Članstvo je spodbudilo pozitivne posledice tudi v izobraževanju in izpopolnjevanju oseb, ki delajo na vojaškem področju v državi in razvila se je t. i. "zdrava konkurenca", ki dolgoročno prinaša pozitivno rast izobrazbe in s tem tudi boljšo sposobnost in učinkovitost zaposlenih znotraj države.

3.2.5.2 Izobraževanje na Madžarskem

Tudi Madžarska se na področju izobraževanja srečuje s podobnimi nalogami kot Češka. Izobraževanje, predvsem učenje angleščine so koncentrirali v prvo in drugo fazo tristopenjskega načrta modernizacije, katerega cilj je osvojiti stopnjo zahtevnosti STANAG. Največji problem se pojavlja pri komunikaciji oficirjev, saj jih večina poleg madžarskega govori samo še ruski jezik.

Zaradi premajhnega števila izobraženega kadra Madžarska ni mogla zagotoviti ustreznega števila oseb, ki bi delale na sedežu zveze NATO v Bruslju.

Z združitvijo večih vojaških fakultet ima danes Madžarska samo eno, kjer so izobraževalne programe prilagodili poučevanju v ostalih državah članicah. Na šolanju v vojaških akademijah v ZDA pa je okoli 107 pripadnikov madžarske vojske.

3.2.5.3 Izobraževanje na Poljskem

Na Poljskem je tako kot na Češkem in na Madžarskem največji problem nezadostno znanje delovnega jezika zveze, angleščine. Poleg tega pa je skoraj nujno tudi znanje francoščine, kar še zmanjšuje število oseb, ki jih lahko pošljejo na delo na sedež zavezništva. Ta težava se pojavlja predvsem pri vojaškem osebju. Glavni problem jezikovnega in strokovnega izobraževanja predstavljajo podčastniki. V prvih dveh letih članstva je približno 200 poljskih častnikov zaključilo šolanje v tujini in več kot 400 oseb se je v tujini jezikovno izpopolnjevalo. Okoli 700 vojaških oseb pa je sodelovalo na najrazličnejših specializiranih tečajih prav tako v tujini. Pomemben vir izobraževanja je tudi sodelovanje v mirovnih operacijah, kjer letno sodeluje okoli 360 vojaških oseb (The initial experience from Poland's integration with NATO, 2000: 3).

Pričeli so s spreminjanjem sistema izobraževanja vojaškega kadra, ki je v primerjavi z univerzitetnim izobraževanjem zelo drag in zaradi tega zmanjšujejo število vpisa. V prihodnjih letih bodo pričeli z kontinuiranim izobraževanjem diplomantov drugih univerz za potrebe vojske. V tem primeru bo najverjetneje čutiti odpor sedanjih častnikov, ki so se šolali na vojaških univerzah (Komorowski, 2001: 26,27).

3.2.6 Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO

Kljub temu, da javnost pogostokrat ne razpolaga z vsemi informacijami in zaradi tega velike spremembe sprejema z zadržkom, je z vidika demokratičnosti pomembna tudi analiza mnenja prebivalcev glede članstva v zvezi NATO.

Spodaj je v prvih tabelah pri vsaki državi posebej predstavljena podpora članstvu v zvezi NATO leto dni pred povabilom. Sledijo grafi, ki prikazujejo podporo članstvu po sprejetju in vrednostne sodbe o tem, kaj od članstva pričakujejo državljani posameznih držav.

3.2.6.1 Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO na Češkem

Javnost na Češkem ni bila najbolj naklonjena članstvu v zvezi NATO, saj so atlantsko zavezništvo videli predvsem v luči ogrožanja nacionalne suverenosti.

Tabela 7: Podpora članstvu Republike Češke v zvezi NATO.

Kaj menite o članstvu Češke v zvezi NATO?	%
zelo podpiram	25
delno podpiram	34
delno nasprotujem	18
zelo nasprotujem	9

Vir: prirejeno po The Economist, 1996: 47.

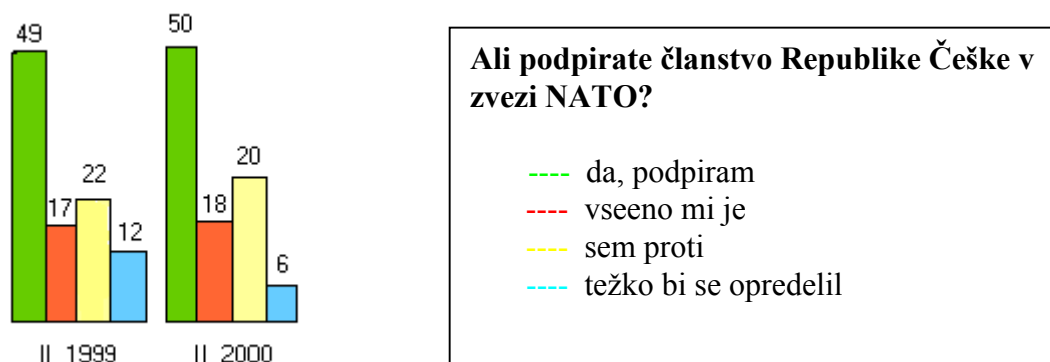
Tabela 8: Podpora povečanju obrambnih izdatkov.

Ali namesto povečanja izdatkov za socialno podpirate povečanje deleža obrambnih izdatkov?	%
podpiram	8
nasprotujem	85

Vir: prirejeno po The Economist, 1996:47.

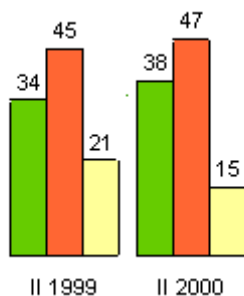
Leto pred povabilom v članstvo in tri leta pred sprejetjem javno mnenje le-temu ni bilo naklonjeno, predvsem pa je opaziti, da ljudje menijo, da spremembe in vlaganja na področju obrambe niso potrebna. V spodnjem grafu pa lahko vidimo, da tudi po vstopu podpora članstvu v zvezi NATO še vedno ni visoka. Februarja 1999 se je za članstvo opredelilo 49 % anketiranih prebivalcev, leto kasneje pa samo procent več.

Graf 2: Podpora članstvu Republike Češke v zvezi NATO po sprejetju.

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, 2000.

Graf 3: Pogled na članstvo v zvezi NATO V Republiki Češki po sprejetju (1).

Katera izmed sledečih trditev najbolj odraža vaš pogled na članstvo Republike Češke v zvezi NATO?

--- članstvo v zvezi NATO je garancija za našo neodvisnost

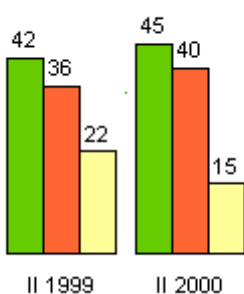
--- članstvo v zvezi NATO je nova oblika podrejanja tuji sili

--- težko bi se opredelil

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, marec 2000.

Ob vključitvi je 34 % anketiranih menilo, da je članstvo v zavezništvu jamstvo za neodvisnost, 45 % pa se je vključitev videlo kot novo obliko podreditve tuji sili. Leto kasneje je bil zopet višji delež tistih, ki so menili, da vključitev v zvezo pomeni podreitev tuji sili.

Graf 4: Pogled na članstvo v zvezi NATO V Republiki Češki po sprejetju (2).

Katera izmed sledečih trditev najbolj odraža vaš pogled na članstvo Republike Češke v zvezi NATO?

--- članstvo v zvezi NATO zagotavlja mir in varnost

--- članstvo v zvezi NATO povečuje možnost udeležbe naše države v oboroženem konfliktu

--- težko bi se opredelil

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, marec 2000.

Da članstvo zagotavlja večji mir in varnost, je leta 1999 menilo 42 % vprašanih, leta 2000 pa 45 %. Zaskrbljujoč pa je procent tistih, ki menijo, da članstvo povečuje možnost sodelovanja v vojaškem konflikt. Leta 1999 se je za to opredelilo 36 % anketiranih, leto kasneje pa 40 %. To dokazuje, da članstvo še vedno vidijo kot grožnjo,

oz. skupek držav, ki jih bodo popeljale v vojaški spopad, v katerem drugače ne bi bili udeleženi.

59 % Čehov tudi meni, da sile zveze NATO ne bi smele biti nastanjene na ozemlju njihove države.

3.2.6.2 Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO na Madžarskem

Čeprav je podpora javnosti po Študiji o širitvi zveze NATO eden izmed pomembnih elementov za povabilo v članstvo, tudi Madžari članstva v zavezništvu pred sprejetjem niso podpirali v večji meri.

Tabela 9: Podpora članstvu Republike Madžarske v zvezi NATO.

Kaj menite o članstvu Madžarske v zvezi NATO?	%
zelo podpiram	25
delno podpiram	33
delno nasprotujem	15
zelo nasprotujem	12

Vir: prirejeno po The Economist, 1996: 47.

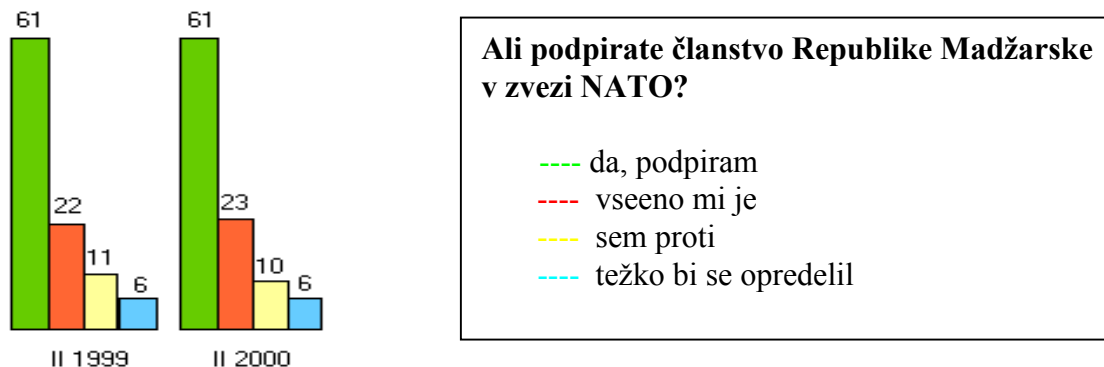
Tabela 10: Podpora povečanju obrambnih izdatkov.

Ali namesto povečanja izdatkov za socialo podpirate povečanje deleža obrambnih izdatkov?	%
podpiram	9
nasprotujem	85

Vir: prirejeno po The Economist, 1996: 47.

Kot pri Čehih je tudi pri Madžarih opaziti nizko stopnjo podpore članstvu v zvezi NATO pred povabilom in sprejetjem.

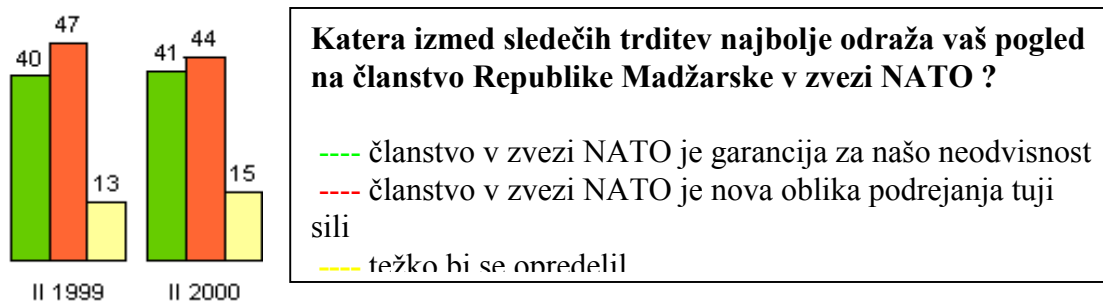
Graf 5: Podpora članstvu Republike Madžarske v zvezi NATO po sprejetju.

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, marec 2000.

Je pa po sprejetju opaziti spremembe, saj leta 1999 in 2000 podpira članstvo 61 % vprašanih, nasprotuje pa le 11 % leta 1999 in 10 % leto kasneje.

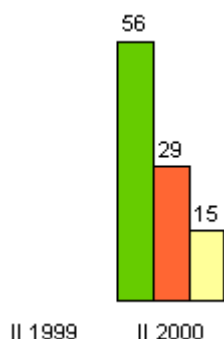
Graf 6: Pogled na članstvo v zvezi NATO V Republiki Madžarski po sprejetju (1).

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, marec 2000.

Več ljudi meni, da vključitev pomeni novo obliko podreditve tuji sili kot pa jamstvo za neodvisnost. Leta 1999 je bilo to razmerje 47 % : 40 %, leto kasneje pa je opaziti majhno odstopanje v smeri gledanja na zvezo NATO kot jamstvo za neodvisnost in je razmerje 44 % : 41 %.

Graf 7: Pogled na članstvo v zvezi NATO V Republiki Madžarski po sprejetju (2).

Katera izmed sledečih trditev najbolj odraža vaš pogled na članstvo Republike Madžarske v zvezi NATO ?

- članstvo v zvezi NATO zagotavlja mir in varnost
- članstvo v zvezi NATO povečuje možnost udeležbe naše države v oboroženem konfliktu
- težko bi se opredelil

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, marec 2000.

Procent anketiranih, ki zvezo NATO vidijo kot jamstvo za mir in varnost, je leta 2000 (za leto 1999 ni podatkov) znatno višji 56 %, kot delež tistih, ki menijo, da se je z vključitvijo povečala možnost vpletenosti v vojaške konflikte.

Do protislovja prihaja tudi pri namestitvi sil zveze NATO na ozemlju Madžarske, saj jih 54 % temu nasprotuje, kar 40 % pa to odobrava.

3.2.6.3 Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO na Poljskem

Poljaki so bili izmed vseh treh držav vstopu v zvezo najbolj naklonjeni.

Tabela 11: Podpora članstvu Republike Poljske v zvezi NATO.

Kaj menite o članstvu Poljske v zvezi NATO?	%
zelo podpiram	45
delno podpiram	36
delno nasprotujem	6
zelo nasprotujem	2

Vir: prirejeno po The Economist, 1996: 47.

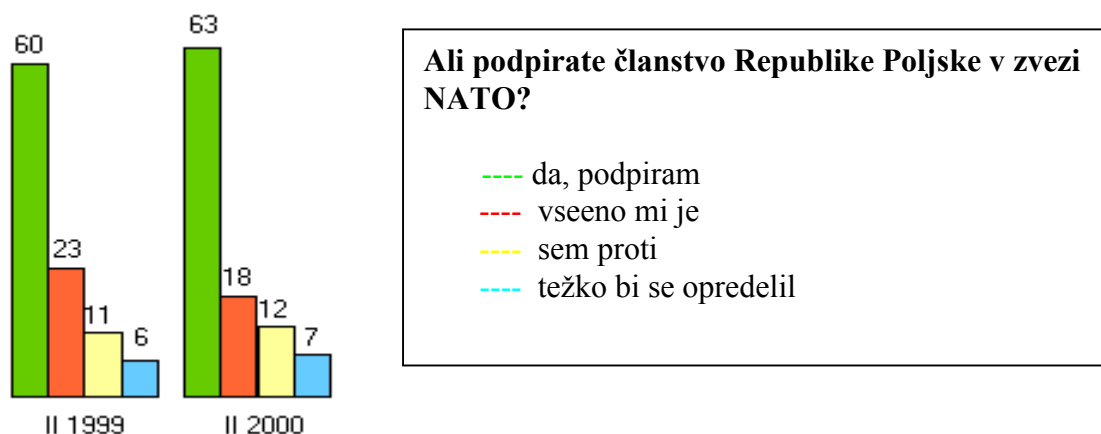
Tabela 12: Podpora povečanju obrambnih izdatkov.

Ali namesto povečanja izdatkov za socialo podpirate povečanje deleža obrambnih izdatkov?	%
podpiram	23
nasprotujem	67

Vir: prirejeno po The Economist, 1996: 47.

Za vstop v zvezo NATO se je leto pred povabilom opredelilo kar 45 %, tudi procent tistih, ki menijo, da je smotrno povečati obrambni proračun je bil znatno višji kot pri ostalih dveh državah.

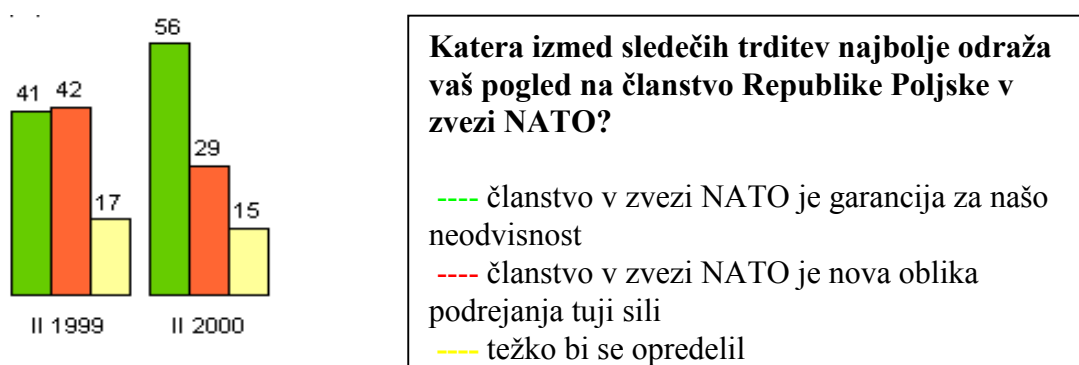
Graf 8: Podpora članstvu Republike Poljske v zvezi NATO po sprejetju.

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, marec 2000.

Leta 1999 se je procent podpornikov članstva v zvezi Nato še povišal in je znašal 60 %, leto kasneje pa 63 %.

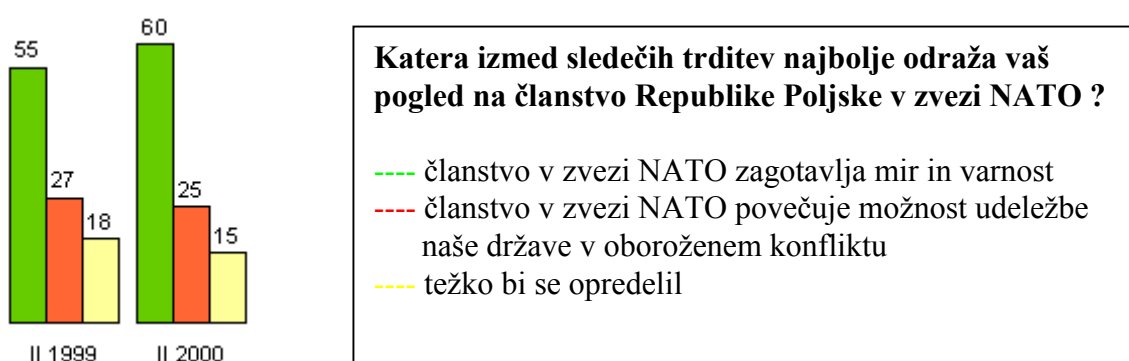
Graf 9: Pogled na članstvo v zvezi NATO V Republiki Poljski po sprejetju (1).

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, marec 2000.

Do neskladja je prišlo leta 1999, ko je 41 % vprašanih menilo, da je članstvo v zvezi zagotovilo za neodvisnost, procent več pa je bilo mnenja, da članstvo pomeni samo podreitev tuji sili. Že naslednje leto pa je mnogo več anketiranih odgovorilo v prid garanciji za neodvisnost in je bilo razmerje 56 % : 29 %.

Graf 10: Pogled na članstvo v zvezi NATO V Republiki Poljski po sprejetju (2).

Vir: prirejeno po The Poles, Czechs and Hungarians on NATO, marec 2000.

Poljaki zvezo v večji meri vidijo kot garancijo za mir in varnost kot pa grožnjo za udeležnost v vojaškem konfliktu. Leta 1999 je bilo razmerje 55 % : 27 %, leta 2000 pa je bilo razmerje še malo večje 60 % : 25%.

Pri namestitvi sil zveze Nato na ozemlju Poljske pa so Poljaki ravno tako skeptični kot prebivalci ostalih dveh držav, saj jih temu nasprotuje kar 55 %.

4. PRIMERJAVA IZKUŠENJ TREH DRŽAV

Češka, Madžarska in Poljska so bile dalj časa podpisnice Varšavskega sporazuma in po koncu hladne vojne so približno istočasno pričele z reformami in preoblikovanjem v tržne ekonomije. Pričujoča analiza pa prikazuje, da med njimi obstaja tudi nekaj razlik, tako glede pripravljenosti kakor tudi glede izkušenj iz članstva v zvezi NATO.

Tabela 13: Število prebivalstva in število vojaških oseb.

	Češka	Madžarska	Poljska
število prebivalstva	10.262.000	10.116.000	38.660.000
število vojaških oseb (leto 1999)	78.580	55.757	285.000
število vojaških oseb (leto 2001)	58.200	52.000	200.000

Primerjane države se najprej razlikujejo že po številu prebivalstva, saj Poljska z 38.660.000 izstopa pred Češko, ki ima 10.262.000 prebivalcev in Madžarsko z 10.116.000 prebivalcev. Število prebivalcev ima za posledico tudi različno število vojaških oseb, katerih je leta 1999 na Poljskem bilo 285.000, na Češkem 78.580 in na Madžarskem 55.757. V prvih letih članstva so največji korak pri zmanjšanju števila oseb, ki ga zahtevajo nove potrebe največ naredili na Poljskem, saj so sredi leta 2001 imeli 200.000 vojaških oseb, načrtujejo pa še nadaljnje zmanjšanje na 150.000 do 165.000. Tudi na Češkem beležimo precejšnje zmanjšanje, to je na 58.200 oseb, na Madžarskem so bili pri tem najmanj uspešni in so število vojaških oseb zmanjšali na 52.000, želijo pa doseči številko 45.000.

Tabela 14: Sodelovanje v NACC.

	Češka	Madžarska	Poljska
članica	da	da	da
datum pristopa	1. 1. 1993	21. 12. 1991	21. 12. 1991

Tabela 15: Sodelovanje v PfP.

	Češka	Madžarska	Poljska
članica	da	da	da
datum pristopa	10.3.1994	8.2.1994	2.2.1994
število vaj (od 1994-1998)	111	36 (do leta 1997)	171

Tabela 16: Sodelovanje v EAPC.

	Češka	Madžarska	Poljska
članica	da	da	da
datum pristopa	30.5.1997	30.5.1997	30.5.1997

Vse tri države so že pred vstopom v zavezništvo aktivno sodelovale z zvezo NATO. Vključene so bile v programe zavezništva, v katerih so se seznanjale načinom organiziranosti in delovanja ter se pripravljali na polnopravno članstvo. V okviru PfP je moč opaziti manjšo angažiranost Madžarske, ki sprva ni bila pripravljena nameniti finančnih sredstev za aktivnosti v okviru PfP, vendar so kmalu prišli do spoznanja, da so predvsem skupne vaje praktična pot do seznanjanja z delovanjem zveze NATO.

Tabela 17: Velikost nacionalnega obrambnega proračuna.

	Češka	Madžarska	Poljska
leto 1999	2,2 % BDP	1,6 % BDP	2,0 % BDP
leto 2000	2,3 % BDP	1,7 % BDP	2,0 % BDP

Največ je nacionalni obrambni proračun povečala Češka, ki je v letih 1999 in 2000 za obrambo namenila 2,2 % in 2,3 % BDP, kar je celo nad evropskim povprečjem držav članic zavezništva, ki je 2 %. Obrambni proračun na Poljskem je znašal 2 %, na Madžarskem pa leta 1999 samo 1,6 % in leta 2000 1,7 %. Kljub najvišji rasti BDP je prav Madžarska od vseh treh držav procentualno gledano namenila najmanj za nacionalni obrambni proračun.

Tabela 18: Obrambni izdatki na prebivalca.

	Češka	Madžarska	Poljska
leto 1999	115 USD	84 USD	83 USD
leto 2000	120 USD	91 USD	85 USD

Če procenimo prezrcalimo v obrambne izdatke na prebivalca v posamezni državi, vidimo, da je Poljska tista, ki nameni najmanj, to je samo 83 USD na prebivalca v letu 1999 in 85 USD v letu 2000. Sledi ji Madžarska s 84 USD na prebivalca v letu 1999 in 91 USD

v letu 2000. Največ pa zopet nameni Češka, to je 115 USD v letu 1999 in 120 USD v letu 2000. Vse države pa še vedno znatno zaostajajo za evropskim povprečjem držav članic, ki na prebivalca namenijo 394 USD.

Tabela 19: Prispevek v skupni proračun zavezništva.

	Češka	Madžarska	Poljska
procent nacionalnega obrambnega proračuna	0,125 %	0,07 %	0,36 %
delež v proračunu zveze (letu 1999)	0,5 %	0,3 %	1,3 %

V skupni proračun zveze NATO naj bi države članice prispevale 0,5 % nacionalnega obrambnega proračuna, najbolj se je tej številki približala Poljska z 0,36 %, sledi Češka z 0,125 %, na repu pa je Madžarska, ki je v letu 2000 prispevala samo 0,07 %. Največji delež v skupnem proračunu zavezništva z 1,3 % predstavlja prispevek Poljske, 0,5 % je prispevala Češka, na repu pa je zopet Madžarska, katere delež v skupnem proračunu je znašal samo 0,3 %.

Tabela 19: Modernizacija vojske.

	Češka	Madžarska	Poljska
stanje po treh letih članstva v zavezništvu	prvi večji nakupi sodobne opreme, zmanjševanje števila vojakov, izobraževanje, povečevanje števila profesionalnih vojakov	nujne prilagoditve kompatibilnosti opreme, zmanjševanje števila vojakov, izobraževanje, povečevanje števila profesionalnih vojakov	nujne prilagoditve kompatibilnosti opreme, zmanjševanje števila vojakov, izobraževanje, povečevanje števila profesionalnih vojakov

Z velikostjo sredstev, namenjenih za obrambo, je vzročno posledično povezana modernizacija in vse ostale reforme. Češka je že v prvih letih članstva pričela s posodobitvijo zastarele vojaške opreme, predvsem letalske in tako so naročili 72 lahkih jurišnih letal L-159, proizvedenih v domači vojaški industriji in pa 24 oziroma morda celo 36 gripinov švedske izdelave. Na Madžarskem modernizacija, verjetno tudi zaradi pomanjkanja sredstev, ne poteka tako hitro in po sprejetem 10-letnem tristopenjskem načrtu modernizacije obrambnih sil, se večji nakupi opreme in orožja predvidevajo šele v tretji fazi od leta 2007 do 2010. V prvi fazi pa so pričeli z izobraževanjem in

prilagajanjem osnovno potrebnih standardov. Tudi na Poljskem še niso pričeli z večjimi nakupi nove opreme, ki se predvsem na področju letalstva predvideva v obdobju od leta 2006. V vseh treh državah so glede na dovoljene finančne možnosti pričeli z nujnimi prilagoditvami za doseganje interoperabilnosti, tako na področju opreme kot tudi na področju človeških virov. Še naprej nadaljujejo z reorganizacijo vojske, predvsem z zmanjševanjem števila vojakov in s preходом na profesionalno vojsko. Vse tri države so bile uspešne pri ustanavljanju majhnih enot, namenjenih za naloge v okviru zavezništva, vendar je v doglednem času potrebno poskrbeti, da bo tudi drugi, večinski del vojske dosegel standarde zveze NATO in sposoben delovati v njenih okvirih. V tem trenutku imajo »dve vojski« – manjša, ki je boljše opremljena in sposobna sodelovati z zvezo NATO in večja, ki še nekaj časa ne bo zadostila standardom zavezništva.

Madžarska je na področju modernizacije največ naredila pred sprejetjem v zavezništvo, po sprejetju pa se je intenzivnost modernizacije zmanjšala. Ravno nasprotno pa je Češka pred sprejetjem bila deležna številnih kritik, v treh letih članstva pa se je izkazala kot najboljša na področju reorganizacije in modernizacije vojske.

Tabela 20: Sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah pod okriljem zveze NATO.

	Češka	Madžarska	Poljska
mednarodne mirovne operacije	IFOR, SFOR, KFOR, AFOR	IFOR, SFOR, KFOR, AFOR	IFOR, SFOR, KFOR, AFOR

Vse tri države so že pred sprejetjem aktivno sodelovale v mednarodnih mirovnih operacijah. Tudi po sprejetju se to ni spremenilo, je pa moč opaziti zmanjšanje števila sodelujočih v mednarodnih mirovnih operacijah, kar lahko povežemo s finančnimi sredstvi, saj morajo sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah države financirati same. Posebej je potrebno izpostaviti angažiranost in uspešnost pri sodelovanju Madžarske v mirovnih operacijah na Balkanu, saj je poleg ljudi dovolila tudi uporabo svoje infrastrukture. Poljska se je izkazala s sodelovanjem svojih enot pri vzpostavitvi miru in pa tudi visoki politični podpori in podpori javnosti pri akcijah zveze NATO. Češka se je predvsem pri krizi na Kosovu najslabše izkazala, tako glede sodelovanja, kakor tudi podpore javnosti in politike.

Tabela 21: Sodelovanje v organih zveze NATO.

	Češka	Madžarska	Poljska

stalno predstavništvo	da	da	da
sodelovanje državljanov v civilnem in vojaške delu zveze	cca 203 osebe	cca 105 oseb	cca 140 oseb (do konca leta 2004 morajo zagotoviti 378 oseb)

Vse tri države so pri zvezi NATO zastopane s stalnim predstavnikom, poleg tega pa za potrebe zveze dela tudi dosti civilnih in vojaških oseb. Se pa vse tri srečujejo s pomanjkanjem strokovnjakov s področja obrambe, ki bi govorili tuje jezike, predvsem angleščino. Največji problemi so prisotni ravno v prvih letih članstva, ko je velik odliv oseb iz nacionalnih obrambnih ministrstev in zato se beleži pomanjkanje izobraženega, izkušenega kadra v nacionalnih obrambnih ministrstvih. Kasneje bo lažje, saj bodo tisti, ki so že delali za potrebe zveze lahko izobraževali in usposabljali mlajše kadre.

Tabela 22: Javno mnenje o članstvu v zvezi NATO.

	Češka	Madžarska	Poljska
pred povabilom na vrhu v Madridu (zelo/delno podpiram)	59 %	58 %	81 %
po sprejetju leta 1999	49 %	ni podatka	60 %
Leta 2000	50 %	56 %	63 %

Javno mnenje v posameznih državah glede podpore članstva v atlantskem zavezništvu je bilo pred sprejetjem z 58 % najnižje na Madžarskem, procent višje je bilo na Češkem, izstopala pa je Poljska z 81 %. Po sprejetju je v vseh državah podpora javnega mnenja padla, najvišja je s 63 % še vedno bila na Poljskem, sledila je Madžarska s 56 %, najnižja pa je bila s 50 % podpora na Češkem.

Češka, Madžarska in Poljska so v prvih letih članstva naredile korak naprej, vendar je iz podanih podatkov razvidno, da bo proces modernizacije, doseganja kompatibilnosti dolgotrajen. Težko je oceniti, katera izmed držav članic je najbolj opravičila povabilo za članstvo v atlantskem zavezništvu, saj npr. Češka nedvomno nameni procentualno gledano največ finančnih sredstev in je že pričela s konkretno modernizacijo nekompatibilne, zastarele vojaške opreme, se pa v dejanski akciji, napadu na ZRJ, ni izkazala kot najbolj kredibilen partner. V tem primeru je bila posebej izpostavljena uspešnost Madžarske, ki na drugih področjih ni pokazala zavirljivih rezultatov. Poleg

finančnih sredstev je potrebna še politična podpora in podpora javnosti, ki je najvišja na Poljskem. Vsaka izmed držav je na nekaterih področjih bolj, na drugih manj uspešna, tako da so v povprečju gledano nekje na skupnem imenovalcu. Potrebno pa se je zavedati, da je za uspešno doseganje zastavljenih ciljev potrebno nameniti dovolj finančnih sredstev, ki jih predvsem na Poljskem in Madžarskem ni. Dolgoročno gledano se zaradi objektivnih zmožnosti (npr. velikost, že obstoječa infrastrukturna) predvsem od Poljske pričakuje, da bo postala ključni element stabilizacije v regiji.

5. NAUKI ZA REPUBLIKO SLOVENIJO

Republika Slovenija je ena izmed partnerskih držav, ki želijo postati polnopravne članice zavezništva in na prihajajočem vrhu v Pragi tudi pričakuje povabilo. Njena integracija v zvezo NATO naj bi bila lažja, saj razpolaga z določenimi informacijami na podlagi izkušenj Češke, Madžarske in Poljske.

Republika Slovenija trenutno ni neposredno vojaško ogrožena. Pojav novih, nepredvidenih in kompleksnih vrst ogrožanja ter neposredna bližina nestabilne balkanske regije pa nakazujeta, da trenutna neogroženost še ni jamstvo za dolgoročno varnost in stabilnost. Kot majhna, z viri omejena država se Slovenija zaveda, da v primeru ogroženosti ni zmožna zagotavljati lastne varnosti v sodobnem okolju. Zato si želi varnost zagotavljati v okviru institucije, ki temelji na istih vrednotah kot sistem Slovenije: politična demokracija, tržno gospodarstvo, demokratičen nadzor nad oboroženimi silami in zaščita človekovih pravic.

Republika Slovenija je v že sprejetih dokumentih članstvo v zvezi NATO označila kot strateški cilj na zunanjem varnostnem področju. Za približevanje zvezi NATO se je Slovenija prvič formalno izrekla konec leta 1993 s sprejetjem Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti. V začetku leta 1994 je članstvo v zvezi NATO tudi uradno postalo politični cilj slovenske države, ko je Državni zbor sprejel dopolnilo Resolucije o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti Republike Slovenije. V dopolnilu je bil izražen namen, da si bo Slovenija prizadevala za članstvo v zvezi NATO, hkrati pa je spomladi istega leta pristopila k Pfp. Leta 1995 so začeli z izvajanjem procesa načrtovanja in ocenjevanja v okviru Individualnega partnerskega programa. Leta 1996 pa je Državni zbor sprejel sklep, »da želi Republika Slovenija zagotoviti svoj temeljni varnostni interes v okviru sistema kolektivne varnosti, ki ga omogoča članstvo v NATU« (Sklep DZ RS o vključevanju Slovenije v polnopravno članstvo v zveze NATO, 1997).

Kljub vsem prizadevanjem pa Slovenija na vrhu v Madridu ni bila povabljena v članstvo zavezništva. Povabljene so bile Češka, Madžarska in Poljska, ki so bile leta 1999 tudi formalno sprejete. Slovenija je tudi po madridskem vrhu nadaljevala s svojimi prizadevanji za članstvo v zvezi NATO in še naprej aktivno sodelovala v vseh programih, ki jih nudi zavezništvo. Že oktobra 1997 je Slovenija napotila pripadnike slovenske vojske v enote SFOR. Leta 1998 pa je bila prvič v eni izmed partnerskih

držav, na ozemlju Slovenije, izvedena vojaška vaja »Cooperative Adventure Exchange 98« (Cimperšek, Šavc, 2001: 29). V letu 2001 je v mednarodnih mirovnih operacijah, med drugim tudi v enotah SFOR in KFOR, sodelovalo okoli 100 slovenskih državljanov (Prezelj, 2002: 437).

Kaj se torej lahko Slovenija nauči na podlagi izkušenj Češke, Madžarske in Poljske? Pridruževanje zvezi NATO je zelo kompleksen, političen proces, ki je sestavljen iz številnih pogajanj, usklajevanj, dokazovanj uspešnosti na obrambnem področju ... Pred povabilom je poleg zadostitve kriterijev iz Študije o širitvi zveze NATO iz leta 1995 potrebno zagotoviti tudi ustrezno politično podporo v državah članicah zveze NATO. Izkušnje iz leta 1997 kažejo, da politični kriteriji in mnenja najvplivnejših držav članic zveze NATO prevladajo nad vojaškimi kriteriji. Zato je v prvi fazi potrebna angažiranost slovenske politične elite. Ob morebitnem povabilu pa bo na slovenskih pogajalcih in slovenskem parlamentu ležala odgovornost za pristopna pogajanja. Za dober uspeh v pogajanjih so potrebni izkušeni in izobraženi pogajalci. Izkušnje Češke, Madžarske in Poljske kažejo, da je ravno pomanjkanje izobraženega kadra, ki bi bil sposoben in pripravljen delati v organih zveze NATO, ena izmed največjih pomanjkljivosti. Zaradi relativno majhnega števila prebivalstva se lahko tudi na primeru Slovenije pomanjkanje izobraženega kadra pojavi kot ena izmed ključnih težav. Zatorej je že pred povabilom potrebno pričeti z izobraževanjem mladega kadra, ki je praviloma tudi bolj mobilni.

Slovenija ni bila članica Varšavskega pakta in se za razliko od Češke, Madžarske in Poljske ne srečuje z veliko vojsko. Kljub temu pa je proces modernizacije, ki je v največji meri odvisen od gospodarske zmogljivosti države, nujen. Slovenska vojska je trenutno pretežno sestavljena iz nabornikov in rezervne sestave, ki imajo nezadostno raven urjenja in izobrazbe. Take enote niso ustrezne za delovanje v mednarodnih mirovnih operacijah in Ministrstvo za obrambo je že pričelo z načrtovanjem reforme profesionalizacije slovenske vojske. Zaradi premajhnega finančnega vlaganja na področje obrambe v zadnjih letih, tudi ni mogoče pričeti z uspešno modernizacijo opreme. Leta 1998 je bilo za obrambo namenjeno 1,89 % BDP, leta 2000 1,45 % BDP, leta 2001 pa samo 1,4 % BDP (Malešič, 2002: 418). Na izkušnjah Češke, Madžarske in Poljske lahko vidimo, da je s procesom modernizacije in doseganjem kompatibilnosti

potrebno pričeti že pred članstvom, saj je to dolgotrajen proces, ki zahteva precej finančnih sredstev. Potrebno se je zavedati, da zveza NATO ne pričakuje čudežev in so njena pričakovanja na vojaškem področju omejena na postopne vojaške reforme in skladno z gospodarsko rastjo tudi na postopno rast izdatkov za obrambo, vendar pa je potrebno pokazati angažiranost (Grizold, 2002: 391). Pri modernizaciji je potrebno razmišljati o komparativnih prednostih in razvijati že obstoječe moči. Ena izmed takšnih prednosti Slovenije so vojaške gorske enote, ki povsod nimajo naravnih pogojev za razvoj in to je eden izmed temeljev, ki ga je potrebno nadgraditi (Szayna, 2002: 9,10).

Poleg podpore politične in strokovne javnosti pa je pomemben element tudi podpora širše javnosti, ki je v Sloveniji v tem trenutku žal na zelo nizki ravni. Po podatkih raziskovalnega centra na Fakulteti za družbene vede (Podatki iz raziskave Polibarometer za leto 1998, 2002) je na vprašanje: »Ali se strinjate s prizadevanji, da bi Slovenija postala članica NATA?« leta 1998 pritrdilno odgovorilo okoli 58 % vprašanih, leta 1999 55 %, leta 2000 51 % in leta 2001 samo še 50 % vprašanih. Podobno sliko kažejo tudi raziskave javnega mnenja (Raziskava Slovensko javno mnenje - Primerjalni podatki povezani z odnosom slovenske javnosti do Nata, 2002), kjer je na vprašanje: »Ali se strinjate s prizadevanji slovenske vlade in parlamenta, da bi Slovenija postala polnopravna članica NATA?« leta 1996 pritrdilno odgovorilo 66,4 % vprašanih, leta 1999 56,5 % in leta 2001 samo še 53,2 % vprašanih. Edino sredstvo za povečanje podpore članstvu v zavezništvu je učinkovito obveščanje javnosti o dejanskih pravicah in obveznostih, ki izhajajo iz članstva v zvezi NATO. Pomembno je, da informacije pridejo do vseh prebivalcev Slovenije, saj je periferija vse premalo informirana. Podpora javnosti je eden izmed pomembnih elementov, ki lahko vpliva na povabilo.

Washingtonski vrh zveze NATO je potrdil politiko »odprtih vrat« ter predstavil Akcijski načrt za članstvo, ki predstavlja glavni mehanizem priprav na članstvo v zavezništvu. Razdeljen je na pet poglavij (politične in gospodarske zadeve, obrambne/vojaške zadeve, zadeve v zvezi z viri, varnostne zadeve in pravne zadeve) in državam kandidatkam ponuja listo dejavnosti, s katere lahko same izberejo elemente, za katere mislijo, da jim bodo v največji meri pomagali pri približevanju. Akcijski načrt za članstvo ne nadomešča PfP in tudi ne zagotavlja članstva. Države kandidatke dobijo konkretne povratne informacije in nasvete glede njihovih priprav za članstvo v

zavezništvu. Zavezništvo spremlja napredek vsake države kandidatke ter nudi politično in tehnično svetovanje (Membership Action Plan Issued at the meeting of the North Atlantic Council in Washington DC on 23 and 24 April 1999).

Slovenija je do sedaj pripravila štiri letne akcijske načrte za članstvo (1999-2000, 2000-2001, 2001-2002, 2002-2003). V prvem ciklu so bili načrti in cilji opisani bolj deklarativno, zato je pomembnejši drugi cikel, ki je prinesel dinamiko v uresničitev zastavljenih ciljev in beležimo pospešek v obrambnih reformah in modernizaciji (Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze NATO v Pragi. Uvodna informacija za javno predstavitev mnenj, 2002: 9-11). Četrti Letni nacionalni program Republike Slovenije za izvajanje Akcijskega načrta za članstvo v zavezništvu 2002-2003 je Slovenija predala septembra 2002. Posebej je poudarjeno sodelovanje v boju proti terorizmu in drugim sodobnim varnostnim izzivom, prestrukturiranje obrambnih sil ter obveščanje javnosti o pripravah na članstvo v zvezi NATO (Slovenija predala letošnji Akcijski načrt za članstvo, 2002).

Na podlagi analize izkušenj Češke, Madžarske in Poljske iz članstva v zvezi NATO smatram, da je za uspešno integriranje Slovenije v zavezništvo še naprej potrebno aktivno sodelovanje z organi zveze NATO in posameznimi državami članicami, ki lahko pomagajo s praktičnimi izkušnjami. Nadalje je potrebno zagotoviti zadostna finančna sredstva za modernizacijo in doseganje interoperabilnosti (opreme in človeških virov). Brez podpore javnosti in politične podpore uspeh ni mogoč. Nujno pa je, da politična elita ne deluje brezglavo in svoja dejanja že predhodno skrbno in strokovno načrtuje na podlagi že pridobljenih izkušenj iz sodelovanja z zvezo NATO.

Po RAND-ovi raziskavi iz leta 2001 (Szayna, 2002: 100,101) je Slovenija najbolj kvalificirana in atraktivna država s strateškega vidika. Stroški integracije bodo za zavezništvo majhni, kar pa tudi pomeni, da se od Slovenije ne pričakuje kakšnih večjih prispevkov. Precej pa je pomembna glede geografskega položaja in bližine nemirnega Balkana. Njen teritorij ponuja tudi najkrajšo povezavo med srednje-evropskimi kontinentalnimi državami ter Jadranskim morjem in Atlantskim oceanom. Eden izmed večjih problemov, ki bi lahko ogrozili povabilo za članstvo v zavezništvu, pa je

neresena meja s Hrvaško, ki bi ob potencialnem sprejetju Slovenije v zavezništvo postala meja zveze NATO in kot taka ne sme biti vprašljiva (Malešič, 2000: 42).

6. SKLEP IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

V globalnem svetu nacionalna država sama ni več sposobna zagotavljati varnosti, saj obstaja več virov ogrožanja, kot so: terorizem, ekološki kriminal, mednarodna trgovina

z orožjem in mamili, informacijski kriminal, ki presegajo okvire nacionalnih držav. Države so primorane k združevanju in skupnem nastopanju napram potencialnim virom ogrožanja, ki so kompleksni in jih tudi ni moč vnaprej predvidevati. Ravno zaradi kompleksnosti virov ogrožanja se zahteva angažma držav ne samo na vojaškem področju, temveč tudi na mnogih drugih, kot na primer, ekonomskem, socialnem. Pred vstopom in tudi sedaj Češka, Madžarska in Poljska niso vojaško neposredno ogrožene, vendar pa je sedanje varnostno okolje manj stabilno kot tisto iz hladne vojne, saj viri ogrožanja prihajajo nepričakovano in iz več strani. Zveza NATO jim poleg vojaške varnosti nudi tudi institucionalni okvir za soočanje s številnimi varnostnimi izzivi v 21. stoletju.

V diplomskem delu zastavljene hipoteze sem z izjemo ene potrdila:

Prvo hipotezo, ki se glasi: »Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO zahteva povečanje njihovih nacionalnih obrambnih proračunov«, lahko potrdim, saj je za popolno integracijo v zavezništvo potrebno mnogo reform, ki zahtevajo finančna sredstva. Modernizacija zastarele opreme, vlaganje v človeške vire in tudi vse ostale posledice članstva v zavezništvu so vzročno posledično povezane s finančnimi sredstvi. Tudi drugo hipotezo, ki se glasi: »Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO zahteva reorganizacijo njihovih vojsk in temeljito modernizacijo opreme«, lahko potrdim, saj je za članstvo vojaške sile potrebno prilagoditi standardom zveze NATO. Kot nekdanje ideološke sovražnice so Češka, Madžarska in Poljska imele opremo, ki ni kompatibilna s standardi zavezništva, zato so potrebne številne reforme.

Tretja hipoteza se glasi: «Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO zahteva intenzivno sodelovanje njihovih predstavnikov v organih zveze«.

Češka, Madžarska in Poljska so formalno postale enakovredne članice v zavezništvu, kjer ima vsaka država pravico veta. Sodelujejo v vseh organih, komitejih, zasedanjih zavezništva in njihovi državljani lahko enakovredno kandidirajo za civilna delovna mesta na sedežu zveze NATO. Na podlagi analize lahko tudi to hipotezo potrdim.

Četrto hipotezo, ki se glasi: »Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO predvideva še bolj aktivno sodelovanje v mednarodnih mirovnih operacijah«, bom zavrgla, saj se je izkazalo, da Češka, Madžarska in Poljska po sprejetju ne sodelujejo aktivneje v mednarodnih mirovnih operacijah, temveč je opazen majhen padec v številu

sodelujočih, kar je lahko posledica intenzivnejšega sodelovanja na drugih področjih in posledično prerazporeditev finančnih sredstev.

Peta hipoteza se glasi: »Članstvo Češke, Madžarske in Poljske v zvezi NATO zahteva izobražen vojaški in civilni kader z znanjem tujih jezikov«.

To hipotezo lahko potrdim, saj je analiza pomanjkanje izobraženega kadra z znanjem tujih jezikov pokazala kot eno izmed večjih pomanjkljivosti. S tem, ko so pridobile možnost sodelovanja v organih zavezništva, morajo tudi zagotoviti ustrezen kader, ki jih bo dostojno zastopal in aktivno sodeloval pri soočanju s sodobnimi varnostnim izzivi.

Šesto hipotezo, ki se glasi: »Za članstvo v zvezi NATO je na Češkem, Madžarskem in Poljskem poleg politične volje potrebna tudi podpora državljanov«. bi lahko na podlagi analize potrdila, saj brez podpore javnosti ni mogoča uspešna integracija.

Nekatere omenjene težave oz. neizpolnjevanje pravic in obveznosti v prvih letih članstva je po mojem mnenju kratkoročno in praviloma povezano z nezadostnimi finančnimi sredstvi. Potrebno pa se je zavedati, da se obrambna in varnostna politika držav gradita na dolgi rok in z vstopom v zvezo NATO so si države zagotovile obrambno-varnostni sistem, ki ga same ne bi bile sposobne zagotoviti. Po razpadu Varšavskega sporazuma njihove obrambne strukture niso bile sposobne zagotoviti varnosti na precej nižji ravni, kot jo zagotavlja zveza NATO, zato so bile spremembe potrebne in pričakovane. Menim, da bi se večina problemov, s katerimi se srečujejo države članice v prvih letih članstva, pojavila tudi, če države ne bi postale članice zveze NATO in bi gradile lasten obrambno-varnostni sistem.

V prvih letih članstva so Češka, Madžarska in Poljska že pričele z ustreznimi reformami na obrambno-varnostnem področju. Glede na dejstvo, da so pri njihovem sprejetju v atlantsko zavezništvo prevladali politični kriteriji nad vojaškimi predvidevam, da so bile začetne težave pri izpolnjevanju pravic in sprejemanju obveznosti, ki izhajajo iz članstva pričakovane.

Češka, Madžarska in Poljska nikoli ne bodo imele vojaškega potenciala, tako kvalitativno, kot kvantitativno kot na primer ZDA, vendar pa jih članstvo v zavezništvo postavlja ob bok drugim državam mednarodne skupnosti, s katerimi imajo moč sooblikovnja in soodločanja na vojaško-obrambnem področju. Za bivše države

podpisnice Varšavskega sporazuma je zelo pomemben in premalo izpostavljen psihološki moment možnosti sodelovanja in soodločanja, ki lahko pripomore k učinkovitejšim rezultatom tudi na mnogih drugih področjih. Češka, Madžarska in Poljska ter njihovi državljani so s članstvom v zavezništvu zopet postali del Evrope.

Potrebni bo še nekaj let, vendar ne dvomim, da bodo Češka, Madžarska in Poljska zgradile vojaško-obrambni sistem, ki bo omogočal izvajanje vseh pravic in dolžnosti, ki izhajajo iz članstva v zvezi NATO. Mnogi so po sprejetju Češke, Madžarske in Poljske napovedovali zmanjšanje učinkovitosti zavezništva, oslabljen proces soglasnega sprejemanja odločitev ter pretok zaupnih informacij v javnost. Vse napovedi so se izkazale kot neutemeljene in s tem je pot k nadaljnji širitvi še bolj odprta.

Z vstopom v zvezo NATO Češka, Madžarska in Poljska niso odpravile vseh morebitnih varnostnih problemov, okrepile pa so se z institucionalnimi možnostmi za soočanje s temi problemi. Zaključujem z mislijo, da je bil vstop v atlantsko zavezništvo pravilna in potrebna zunanje politična odločitev Češke, Madžarske in Poljske.

LITERATURA

KNJIGE IN ČLANKI

1. Arnejčič, Beno, Dobravec, Marjana, Kromar, BraneVuk, Pavel (1999): *Ocena obrambnih stroškov vključevanja Republike Slovenije v NATO*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Center za strateške študije.

2. Bennet, LeRoy A. (1995): *International organizations: Principles and Issues*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
3. Boyer, Mark A. in Lavalle, Tara M. (2002): Slovenia and NATO Enlargement: Understanding American Perspectives and the Prospects for Round Two Enlargement. Zlatko Šabič in Charles Bukowski (ur.). *Small States in the Post-cold War World*, 83-102. London: Praegers Publishers.
4. Cimperšek Bukinac, Zorica, Šavc, Primož (2001): Kako doseči (željeni) zastavljeni cilj? *Nato 21. stoletja. Revija Obramba*, oktober 2001, 29-37.
5. Drew, S. Nelson (1995): NATO from Berlin to Bosnia. Trans Atlantic Security in Transition. *McNair Paper Thirty five*. Institute for National Strategic Studies, National Defense University, Washington D.C.
6. Gabal, Ivan, Hesusova, Jelka, Szayna S., Thomas (2002): *The Impact of NATO Membership in the Czech Republic: Changing Czech Views of Security, Military & Defence*. Conflict Studies Research Centre, March 2002.
7. Gelbart, Marsh (1999): Czech T-72 look to get on track for Nato. *Jane`s intelligence review*, april 1999, volume 11, No. 4.
8. Goldgeier, M. James (1999): *Not Wheather, But When: The US Decision to Enlarge NATO*. Washington: Brooking Institution Press,.
9. Gorka L. Sebestjén (1998): What`s in the Packsack? – Contribution to European Security from Poland, the Czech Republic and Hungary. *Defence Studies*. No. 26. Budapest, 1-15.
10. Gorka L. Sebestjén (1999): NATO After Enlargement: Is the Alliance better off? *NATO Review*. No.3. NATO Office of Informatin and Press, Brussels, 33-35.
11. Grizold, Anton (1998): *Perspektive sodobne varnosti*, Ljubljana: FDV.
12. Grizold, Anton (1992): *Razpotja nacionalne varnosti*, Ljubljana: FDV.
13. Grizold, Anton (1999): *Evropska varnost*, Ljubljana: FDV.
14. Grizold, Anton (2002): Članstvo v NATU: rešitev sodobne varnostne dileme Slovenije? *Teorija in praksa*. Let. 39, št. 3, 383-401.
15. Grmek, Meta (2001a): Češka izkušnja članstva v Natu. *Slovenska vojska*. Let. 9, 19.10.: 10-12.
16. Grmek, Meta (2001): Nato je priložnost za temeljito preoblikovanje. *Slovenska vojska*. Let. 9, 26.10.: 9,10.

17. Joó, Rudlof (1999): *Hungary: a member of NATO*. Budapest: Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Hungary.
18. Jost, S. David (2000): *NATO Transformed, The Alliances New Roles in International Security*. Washington: United States Institute for Peace.
19. Knific, Boris (2002): Madžari in Čehi s švedskim bojnim letalom. *Revija Obramba*, let. 34, št. 1.:46-48.
20. Komorowski, Bronislaw (2001): Reforming Polands military. *NATO Review*. NATO Office of Information and Press, Brussels, No. 2, Summer 2001, 26,27.
21. Kosirnik, Rok (2001): Obrambni izdatki članic NATO. *Nato 21. stoletja. Revija obramba*, oktober, 53-58.
22. Kwasiniewski, Aleksander (1997): Poland in NATO – Opportunities and challenges. *NATO Review*. No. 5, Sept-Oct, 4-7.
23. Malešič, Marjan (2000): *Slovenian security policy and NATO*. The Netherlands: Center for European Security Studies. Harmonie papers.
24. Malešič, Marjan (2002): Slovenska javnost, politično uradniška elita in NATO. *Teorija in praksa*. Let. 39, št. 3, 414-425.
25. NATO Handbook (1999). Brussels: NATO Office of Information and Press.
26. NATO Handbook (2001). Brussels: NATO Office of Information and Press.
27. Podgornik, Samo (2001): Orodji za povečanje interoperabilnosti. *Nato 21. stoletja. Revija Obramba*, oktober, 38-41.
28. Praprotnik, Rok (2001): Angleščina ključ do uspeha. *Delo. Sobotna priloga*, 26. 5.:21.
29. Prezelj, Iztok (2002): Ogrožanje nacionalne varnosti Republike Slovenije in vključevanje v NATO. *Teorija in praksa*. Let. 39, št. 3, 426-441.
30. Puzskar, Bohdan (1999): Partnership for Peace in Polish Security Policy. *International conference: The future of Partnership for Peace 4-6 June*, Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
31. Robertson, Lord George (2001): Gradnja vizije: Bodoča preobrazba NATO. *Nato 21. stoletja. Revija Obramba*, oktober, 7-9.
32. Sessions D. Sterling, Johns, Carl (1993): Interoperability. *McNair Paper Eighteen*. Washington D.C.: Institute for National Strategic Studies, National Defense University.

33. Simon, Jeffrey (1999): The new NATO members: Will they contribute? *Strategic forum*. Institute for National Strategic Studies, National Defense University, št. 160, april 1999.
34. Simon, Jeffrey (1999a): The Need for a Post-Enlargement Strategy. Anton A. Bebler (ur.) *The Challenge of NATO Enlargement*, 41-44. Westport: Praeger publishers.
35. Simon, Jeffrey (2000): Transforming the Armed Forces of Central and East Europe. *Strategic forum*. Institute for National Strategic Studies, National Defense University, št. 172, junij 2000.
36. Simon, Jeffrey in Kay, Sean (1999): The new NATO. *Europe Today*. Ronald Tiersky (ur.). 365-385. United States: Rowman & Littlefield Publishers.
37. Sloan, R. Stanley (2000): Missions for the New NATO. Dimitris Keridis, Robert L. Pfaltzgraff (ur.). *NATO and Southeastern Europe. Security Issues for the Early 21st Century*,. 83-114. The Institute for Foreign Policy Analysis, Brassey`s.
38. Stegel, Iztok (2001): En cilj: učinkovito skupno delovanje. *Nato 21. Stoletja*, oktober, 42-44.
39. Szabo, Laszlo (1999): Fulfil the requirement: Hungarian experience on the Partnership for Peace. *International conference: The future of Partnership for Peace 4-6 June*, Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
40. Szonyog, Tomaš (1999): The Czech Republic and the changing Partnership for Peace. *International conference: The future of Partnership for Peace 4-6 June*, Ljubljana: Ministrstvo za obrambo.
41. Szayna S. Thomas (2001): *NATO Enlargement 2000-2015: Determinants and Implications for Defense Planing and Shaping*. Santa Monica: RAND.
42. Szayna S. Thomas (2002): *The Future of NATO Enlargement. Testemony for the Subcommittee on Europe of the Committee on International Relations*. Santa Monica: RAND.
43. The Economist (1996): *NATO Enlargement, Take three*. Vol. 339, Issue 7972. 29.6.:46,47.
44. The Economist (1997): *The Price of Expansation*. Vol. 345, Issue 8043. 15.11:53.
45. The Economist (1999): *NATO`s Future*. Vol. 350, Issue 8110. 13.3:23-25.
46. Večer (2001): Češka hoče poklicno vojsko, 30.8.: 7.
47. Wijk, De Rob (1997): *NATO on the Brink of the New Millenium*. London: Brassey`s.

48. Wrobel, Tadeusz (2000): A Decade of Polish Transformations. *Polska Zbrojna*. Wągrowiska, Maria (ur.). Warszawa, 20. Maj 2000.

DOKUMENTI

49. Assessment of the first year of the membership of the Czech republic in the North Atlantic Treaty Organisation as viewed by the Ministry of Defence, (2000). Ministry of Defence of the Czech Republic. Prague.

50. Basic Document of the Euro-Atlantic Partnership Council (vir: <http://www.nato.int/docu/basicxt/b970530a.htm>, zajeto 18. junij 2002)

51. Balkans, november 2000 - april 2001 (2001a): Janes sentinel, str. 395-450 .

52. Czech Republic: world armies, december 2000 (www.janes.com)

53. Central Europe and the Baltic states, september 2000 - februar 2001 (2001): Janes sentinel. str. 295-384.

54. Declaration on Peace and Cooperation issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council (including decisions leading to the creation of the North Atlantic Cooperation Council (NACC) («The Rome Declaration») (vir: <http://www.nato.int/docu/basicxt/b911108b.htm>, zajeto 18. junij 2002)

55. Defence Capabilities Initiative Issued at the Meeting of the North Atlantic Council in Washington DC on 23 and 24 April 1999 (vir: NATO Review, summit edition, Summer 1999, No. 2, Keir Bonine (ur.), NATO Office of Information and Press, Brussels)

56. Hungary. December 2000 (2000): World armies.

57. Membership Action Plan Issued at the meeting of the North Atlantic Council in Washington DC on 23 and 24 April 1999 (vir: NATO Review, summit edition, Summer 1999, No. 2, Brussels: NATO Office of Information and Press).

58. National defence (1999). Ministry of defence Republic of Hungary, Press and Information Bureau, Budapest.

59. National defence (2002): Ministry of Defence Republic of Hungary, Budapest: Press and Information Bureau.

60. NATO: Understanding the new NATO: an Introduction for Partners. NATO Office of Information and Press, Brussels, 2000.

- 61.** »Official statement on some questions from Mateja Spolenak«. Ministry of Defence of the Czech Republic, Public relation department. (April 8, 2002).
- 62.** Partnership for Peace: Framework Document issued by the Heads of State and Government participating in the Meeting of the North Atlantic Council (vir: <http://www.nato.int/docu/basicxt/b940110b.htm>, zajeto 18. junij 2002)
- 63.** Polish Armed Forces. Press and Information Office of Ministry of Defence of Republic of Poland.
- 64.** Resolucija DZ RS o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti, 1993.
- 65.** Sklep DZ RS o vključevanju Slovenije v polnopravno članstvo v zveze NATO, 1997.
- 66.** Study on NATO enlargement (1995): NATO Office of Information and Press, Brussels.
- 67.** The Alliance`s Strategic Concept approved by the Hheads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Washington D.C. on 23rd and 24th April 1999
- 68.** The Armed Forces of the Czech Republic, Ministry of Defence of the Czech Republic, October 2002, Prague.
- 69.** The initial experience from Poland`s integration with NATO (20. september 2000): Ministry of national defence of the Republic of Poland, NATO department, Warsaw.
- 70.** The North Atlantic Treaty. V (1995) *NATO Handbook*, 231-234. NATO Office of Information and Press, Brussels.
- 71.** Ustanovna listina Organizacije Združenih narodov in Statut Meddržavnega sodišča (1992).

INTERNETNI VIRI

- 72.** Central European Security, dr. Jeffrey Simon
(<http://www.ndu.edu/inss/strforum/z104.html>, 13.8.2002)
- 73.** Chapter 10: Civilian Organisation and Structures, NATO Headquarters
(<http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb1001.htm>, 18. 6. 2002)
- 74.** Chapter 10: Civilian Organisation and Structures, Permanent Representatives and National Delegations
(<http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb1002.htm>, 18. 6. 2002)
- 75.** Podatki iz raziskave Polibarometer za leto 1998

(<http://nato.gov.si/slo/javno-mnenje/podatki-politbarometer/1998/>, 12. 6. 2002)

76. Paying for Nato`s common costs

(<http://www.cbo.gov/showdoc.cfm?index=2976&sequence=4> , 4. 2. 2002)

77. Raziskava Slovensko javno mnenje - Primerjalni podatki povezani z odnosom slovenske javnosti do Nata

(<http://nato.gov.si/slo/javno-mnenje/podatki-javno-mnenje>, 12. 6 2002).

78. Slovenija predala letošnji Akcijski načrt za članstvo, Ministrstvo za zunanje zadeve

(<http://nato.gov.si/slo/novinarsko-sredisce/sporocila-za-javnost/1627>)

79. The Poles, Czech and Hungarians on NATO, March 2000

(http://www.cbos.pl/ENGLISH/OPINIA/2000/02/1/OPINIA_1.HTM, 15.2.2002)

80. Varnostna strategija Republike Poljske, sprejeta na zasedanju Vlade RP dne 4.1.2000 (<http://www.poland.embassy.si/slo/slojava.htm>, 12. 6. 2002)

INTERVJUJI

81. Intervju s Podpolkovnikom Gábor Óvári, vojaškim atašejem Republike Madžarske v Republiki Sloveniji, Ljubljana, 25. februar 2002.

82. Intervju z Nj. Eksc. Tomáš Szunyog , veleposlanikom Republike Češke v Republiki Sloveniji, Ljubljana, 11. marec 2002.

83. Intervju z gospodom Paweł Czerwińskim, sekretarjem Veleposlaništva Republike Poljske v Sloveniji, 25. april 2002.

OSTALI VIRI

84. General Colin L. Povell, »Information Age Warrior,« BYTE, julij 1992.

85. Potočnik, Bojan. Eno leto Madžarske v NATU. Veleposlaništvo Republike Slovenije na Madžarskem. Urad vojaškega atašēja. (29. marec 2000).

86. Slovenija pred vrhunskim zasedanjem zveze NATO v Pragi. Uvodna informacija za javno predstavitev mnenj. Ministrstvo za zunanje zadeve, Ministrstvo za obrambo, Urad Vlade za informiranje, Ljubljana. (16.januar 2002).

